

ANALIZA STANJA I PERSPEKTIVA UPISA NA POSLIJEDIPLOMSKE STUDIJE: STAVOVI STUDENATA FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

Zec, Doris

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:634063>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)



UNIVERSITY OF SPLIT



DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**ANALIZA STANJA I PERSPEKTIVA UPISA U POSLIJEDIPLOMSKE
STUDIJE: STAVOVI STUDENATA FILOZOFSKOG FAKULTETA U
SPLITU**

DORIS ZEC

SPLIT, 2024.

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU
JEDNOPREDMETNI STUDIJ SOCIOLOGIJE

**ANALIZA STANJA I PERSPEKTIVA UPISA U POSLIJEDIPLOMSKE
STUDIJE: STAVOVI STUDENATA FILOZOFSKOG FAKULTETA U
SPLITU**

Mentor: dr. sc. Toni Popović, viši asistent

Studentica: Doris Zec

Split, rujan, 2024.

SADRŽAJ

1. Uvod	4
2. Funkcije znanja i znanosti u suvremenom društvu	6
2.1. Važnost znanja za aktualne društvene paradigme: postindustrijsko društvo, informatičko društvo i društvo znanja.....	6
2.2. Obilježja znanstvenog rada danas: društveni doprinosi i osnovni izazovi	7
2.3. Hrvatska na putu prema društvu znanja	9
3. Doktorski studiji u svijetu i Hrvatskoj	13
3.1. Specijalizacija znanja i vještina kao čimbenik širenja doktorskih studija	13
3.2. Individualni čimbenici pohađanja doktorskih studija	15
4. Metodološki aspekti istraživanja	18
5. Interpretacija rezultata istraživanja	19
5.1. Sociodemografske značajke studenata preddiplomskih i diplomskih studija.....	19
5.2. Obrazovne namjere ispitanika – pohađanje poslijediplomskog (dokorskog) studija ...	21
5.3. Privlačni čimbenici i osnovne prepreke pohađanja doktorskih studija u Hrvatskoj	25
5.4. Iskustva studiranja doktoranada na Filozofskom fakultetu u Splitu	28
6. Zaključak	33
7. Literatura	34
8. Metodološka arhiva (anketni upitnici)	37
Sažetak	42
Abstract	43
Bilješke o autorici	44

1. Uvod

Doktorski studiji predstavljaju najvišu razinu formalnog obrazovanja. U prosjeku traju tri godine, nakon čega student stječe prestižnu akademsku titulu doktora znanosti. Upis na diplomatske i poslijediplomske studije, koji obuhvaćaju magistarske i doktorske programe, označava ključan korak u profesionalnom razvoju pojedinca. Ovi studijski programi ne samo da pružaju priliku za dodatno usvajanje i produbljivanje znanja, već omogućuju studentima razvijanje vještina. Važno je naglasiti kako visoko obrazovanje ne znači samo nastavak srednjoškolskog ili višeg obrazovanja, već i korak prema aktivnom doprinosu zajednici kroz stručni rad, znanstvena istraživanja i inovacije. Kroz sudjelovanje u raznim projektima i programima te suradnju sa stručnjacima iz različitih područja, doktorandi stječu vrijedne kompetencije koje ih osnažuju za suočavanje s izazovima na tržištu rada, kao i da postanu lideri u svojim akademskim i profesionalnim disciplinama.¹

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS), u Hrvatskoj je tijekom 2020. godine doktoriralo 615 osoba, što čini 18,6 % kandidata (DZS, 2021). Slični su podaci i za 2023. godinu, kada je akademski stupanj doktora znanosti postiglo 806 osoba, od čega 454 žene (56,3 %).² Perkov (2024: 15) ističe kako su doktori znanosti malobrojna, ali izrazito važna i utjecajna društvena skupina koja predstavlja intelektualnu i profesionalnu elitu. Slično međunarodnim trendovima, svega ih je 0,5 % u hrvatskoj populaciji odnosno 16 879 osoba prema *Popisu stanovništva* iz 2021. Spomenuti je dio stanovništva u potpunosti koncentriran u urbanim sredinama, pri čemu na Zagreb otpada 60 % doktorata, što je još jedan dokaz centralizacije zemlje koja onemogućuje policentrični razvoj i veće socijalno blagostanje stanovništva. Svrha ovog završnog rada je istražiti stavove studenata Filozofskog fakulteta u Splitu u odnosu na upisivanje i pohađanje doktorskih studija. Naročito se istražuju privlačni čimbenici i moguće prepreke koje studenti mogu pretpostavljati i iskusiti prilikom nastavka obrazovanja na poslijediplomskoj razini. Nakon uvoda, *drugo poglavlje* razmatra ulogu znanja u današnjem društvu, pri čemu se naglašava važnost znanja za suvremene društvene promjene i paradigme. Ovdje se ističe tri ključna koncepta – postindustrijsko društvo,

¹ Vidjeti više na stranicama medijskog portala Index.hr: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/zasto-su-doktorski-studiji-u-hrvatskoj-tako-neuspjesni/2317067.aspx> (pristupljeno: 15. kolovoza 2024.)

² Vidjeti više na stranicama Državnog zavoda za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76969> (pristupljeno: 10. rujna 2024.)

informatijsko društvo i društvo znanja. S obzirom na novije društvene trendove, pritom se ukazuje na nezaobilaznu ulogu znanstvenih istraživanja u unaprjeđenju zajednice te sagledava kako Hrvatska može napredovati prema društvu temeljenom na znanju kroz jačanje i razvoj znanstvenih i obrazovnih programa. U *trećem poglavlju* razmatraju se čimbenici koji utječu na širenje doktorskih studija kako u svijetu tako i u Hrvatskoj. Posebna pažnja posvećena je motivacijskim čimbenicima koji potiču studente na upis doktorskih studija, kao i izazovima koji se mogu pojaviti na tom putu. *Četvrto poglavlje* tiče se metodologije anketnog istraživanja, provedenog u lipnju 2024. godine, a *peto* se fokusira na interpretaciju njegovih rezultata. Rezultati su prikazani kroz četiri potpoglavlja, uz tablične i grafičke prikaze koji vizualno dopunjuju analizu. Na temelju rezultata istraživanja, *šesto poglavlje* donosi temeljne osvrte i zaključke o temi, dok se u *sedmom poglavlju* nalazi popis korištene literature. *Osmo poglavlje* sadrži metodološku arhivu. Na kraju rada nalazi se sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku te bilješke o autorici, koji pružaju dodatni uvid u nastanak ovog završnog rada.

2. Funkcije znanja i znanosti u suvremenom društvu

2.1. Važnost znanja za aktualne društvene paradigme: postindustrijsko društvo, informacijsko društvo i društvo znanja

Današnji pojedinac i društvo nalaze se na prelasku s industrijskog u informacijsko društvo i društvo znanja. Glavni pokretači proizvodnje u industrijskom društvu bili su kapital i radna snaga, dok u informacijskom društvu informacijsko-komunikacijski sektor postaje od ključne važnosti. Međutim, od početka 21. stoljeća, sektor informacijske i komunikacijske tehnologije više se ne smatra najvažnijim pokretačem promjena. Ključnu ulogu u proizvodnji preuzima znanje proizvedeno od ljudi. Zbog toga, postupni prelazak informacijskog društva u društvo znanja ukazuje na to da se društvo znanja može smatrati nasljednikom informacijskog društva, na isti način kao što je informacijsko društvo nasljednik industrijskog društva. Iako se često koriste kao sinonimi, analitički je važno precizno definirati pojmove društva znanja i informacijskog društva. Društvo znanja određuje se kao društvo u kojem su ljudska znanja i sposobnosti ključni resursi i glavne stavke koje pokreću ekonomske i društvene promjene. S druge strane, informacijsko društvo je ono u kojem tehnologije imaju najznačajniju ulogu u ekonomskom i društvenom napretku (Barić i Jeleč Raguž, 2010: 58). S obzirom na prirodu proizvodnje znanja u modernom društvu, potrebno je razmatrati i instituciju te sustav znanosti kako bismo cjelovitije promatrali suvremene razvojne paradigme. Galović definira znanost kao ukupnost znanja i povezanih znanstvenih iskaza koji se odnose na različita područja stvarnosti (Rukavina, 2017: 13).

Inovativnost, kvaliteta i primjena znanja ključni su čimbenici napretka društva. Pritom, različite društvene paradigme ukazuju na važnost znanja. Primjerice, postindustrijsko društvo Bell promatra kroz promjene u ekonomskoj sferi koje imaju znatan utjecaj na ostale društvene sfere. Dolazi do jačanja tercijarnog gospodarstva te političkih i kulturnih promjena. Smanjena je masovna proizvodnja koju zamjenjuje potrošnja usluga. Nadalje, koncepcija informacijskog društva ističe nova znanja kojima se postiže fleksibilnost tehnologije te dolazi do raznih mogućnosti informiranja i elektroničkog umrežavanja. Prema Castellsu, privreda je postala globalna, a radne organizacije povezane su online mrežom. Informiranost postaje važna u toj mjeri da osnovu društvene stratifikacije, na svjetskoj razini, počinje činiti razlika između

informatijski bogatih i informatijski siromašnih. Kada je riječ modernoj epohi, u usporedbi s prethodnim razdobljima povijesti, spomenutu epohu prvenstveno definira takozvana četvrta industrijska revolucija, odnosno promjena paradigme. To uključuje korištenje novih informatijskih tehnologija, posebice interneta, zbog čega se ovaj novi tip društva naziva informatijskim društvom. Castells, između ostalih, razvija svoju teoriju jer postojeća sociologija nije mogla objasniti fenomene koji su se pojavili zbog pojave tehnologija i globalizacije (Čavar, 2022: 7). Društvo znanja naglašava značaj stvaranja i upotrebe znanja zbog integralno održivog razvoja zajednice. Znanje postaje nezaobilazno, ali prema kritičarima koncepta ekonomija zasnovana na klasičnoj proizvodnji ostaje vrlo prisutna. Sukladno s navedenim, potrošačko društvo se temelji na potrošnji i konzumaciji pretežno standardiziranih dobara na temelju ljudskih želja i potreba zbog čega život preplavljaju robe te se naglašava moć informiranih potrošača. Posljednji tip društva je društvo rizika kojeg uvodi Beck za kojeg je modernistička vjera u razum, znanje i napredak bila osnovni pokretač društva rizika kao posljedice znanstveno-tehnološkog razvoja. U prošlosti su rizici bili nepregledni i rijetki te izazvani prirodnim nepogodama, dok su rizici u modernom društvu svakodnevni i rijetko ih uočavamo izvan kriznih situacija (Alfirević, Relja i Popović, 2016: 12).

Zanimljivo za širi tematski kontekst ovog završnog rada, Bell ukazuje na središnji položaj znanja kada definira pet glavnih obilježja postindustrijskog društva, pri čemu najprije analizira Sjedinjene Američke Države. Prvo obilježje označava promjene u ekonomskom sektoru odnosno proizvodna ekonomija prelazi u uslužnu zbog razvitka usluga. Vrlo je važan porast istraživanja i državnih usluga te dolazi do stvaranja nove intelektualne elite. Drugo obilježje čini promjena u strukturi zanimanja i same vrste rada. Naglašava se značaj zanimanja i rada koji postaju središnji dio društvene stratifikacije te prevladavaju tehnička i profesionalna zanimanja. Treće obilježje predstavlja komodifikacija teorijskog znanja, četvrto usmjerenost na budućnost uz kontrolu tehnologije te posljednje obuhvaća proces stvaranja nove tehnologije (Peračković, 2010: 77).

2.2. Obilježja znanstvenog rada danas: društveni doprinosi i osnovni izazovi

U posljednjih dvadesetak godina počelo se intenzivnije istraživati suvremene društvene funkcije znanosti. U tome smislu, koriste se koncepcije poput društva znanja gdje se znanstvena otkrića i spoznaje tretira kao tržišnu robu, ili kritičke i humanističke perspektive koje ističu

važnost znanosti kao javnog dobra te istražuju zablude polazišta društva znanja (Peračković, 2016: 582). Najviše državne institucije koje odlučuju o sustavima znanosti i visokog obrazovanja, poput ministarstava ili posebno reguliranih agencija, često se pridržavaju načela korisnosti u istraživačkom radu. Znanstvenikom se podrazumijeva racionalna osoba čiji su ciljevi na osobnoj razini uspješnost, ugled, napredovanje i trajno zaposlenje, što podrazumijeva uložavanje načela kalkulacije i kvantifikacije u znanstvenom radu (broj publikacija, indeksiranost i citiranost u znanosti). Takvo djelovanje proizlazi iz shvaćanja znanstvenika kao ljudskog resursa na razini organizacije, koja smjera reakreditaciji, dobivanju sredstava za projekte te povećanju ugleda i profita za organizaciju u konačnici. Spomenute individualne i organizacijske značajke temelje se na odrednici znanja kao robe na socijalnoj razini, ukidanju sredstava za „beskorisne znanosti“, pri čemu se sociometrija pozicionira kao normativ. Drugim riječima, rezultati istraživanja trebaju zadovoljiti interese donositelja odluka, često u svrhu povećanja profita. Oblikuju se smjernice znanstvenih iskaza i projekata na nacionalnoj i međunarodnoj razini, pri čemu kriteriji ekonomske koristi za privatni sektor postaju sve značajniji (Peračković, 2016: 584).

Internacionalizacija znanosti rezultira mnogim pozitivnim posljedicama. Znanost ne može djelovati samostalno (u izolaciji, tj. samo za sebe). Treba biti povezana s drugim sferama globalnog društva poput tržišta, politike i kulture. Ove sfere međusobno su isprepletene i treba ih vrednovati u kontekstu njihovih međusobnih utjecaja. Scijentometrijske studije, koje postaju sve učestalije, pokazuju utjecaj internacionalizacije na nacionalne znanstvene i visokoobrazovne sustave. Veći faktori utjecaja povećavaju vidljivost, razmjenu znanja i sudjelovanje u međunarodnim projektima, što doprinosi razvoju društva znanja. Međutim, suvremena znanost ne smije zaboraviti na društvenu odgovornost prema lokalnim specifičnostima i akterima, uključujući istraživanje lokalnih problema te javno i angažirano djelovanje. Samo očuvanje nacionalnog jezika u znanosti i drugim sferama smatra se ključnim za održavanje kulturnog identiteta i treba biti podržano promišljenim politikama na svim razinama. Jezik živi dok živi društvena zajednica njegovih govornika, u demografskom i širem sociološkom smislu (Popović, Relja i Gutović, 2023: 73).

Znanost postaje jedan od ključnih elemenata makro-društvenih i međunarodnih procesa, a istraživanja i inovacije su osnova tehničkog napretka i društvenog razvoja. Znanost donosi inovacije koje poboljšavaju dostupnost proizvoda, razvijaju nove tehnologije, smanjuju ljudski napor i promiču pluralizam, što predstavlja napredak same civilizacije. Obrazovanje gubi simbolički status i postaje nužnost za egzistenciju, pri čemu individualni obrazovni uspjeh

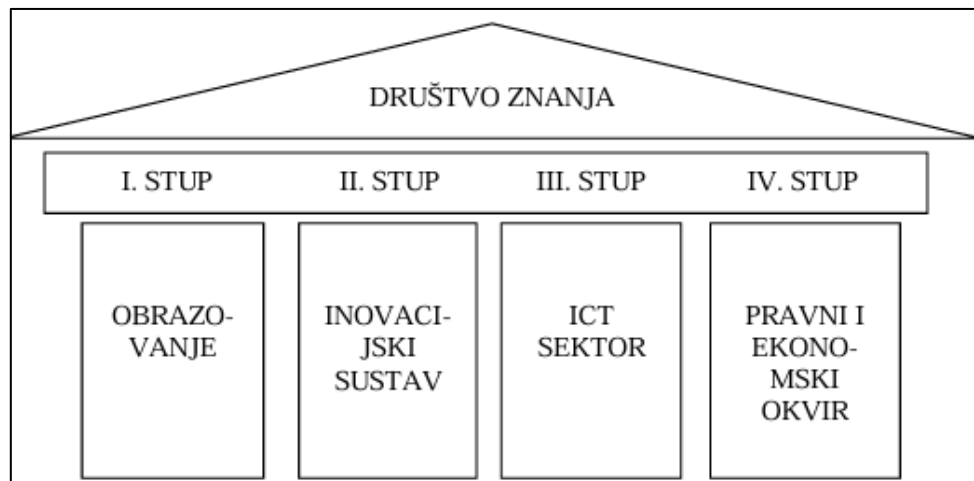
dobiva prioritet nad društvenim podrijetlom. To potiče pojedince na (cjeloživotno) usavršavanje vještina i visoku motivaciju za profesionalni pa i znanstveni rad i razvoj (Šundalić, 2012: 124).

Promišljanje znanosti vodi različitim znanstvenim politikama koje se definiraju kao javna politika čiji je razvoj počeo prije pola stoljeća. Ova je politika stvorena kako bi se potaknuo razvoj znanstvenih istraživanja te je ponajprije usmjerena na kolektivne mjere u svrhu ostvarivanja političkih ciljeva (Salomon prema Švarc i sur., 2019: 9). Znanstvena politika tako obuhvaća skup pravila, normi, regulativa i smjernica koje definiraju uvjete pod kojima se znanstvena istraživanja provode (Neal, Smith i McCormick prema Švarc i sur., 2019: 9). Primjena racionalnih znanstvenih metoda bez etičke komponente izazvala je najveće ratove u povijesti, iako se 20. stoljeće često označava kao razdoblje modernizacije i napretka. U takvom kontekstu, znanstvenici sve više postaju alati, a ne prvenstveno kreativni i odgovorni subjekti. Ne smije se previdjeti kako su najznačajnija znanstvena otkrića prošlog stoljeća došla iz vojnih laboratorija. Danas slična pitanja i izazovi nastaju u vezi s eksperimentima s ljudskim tkivom, kloniranjem i pritiskom GMO industrije. Ako je znanje proizvod znanstvenika, ali se koristi više kao oruđe moći nego za opće dobro, potrebno je preispitati ulogu znanstvenika i njihovu moralnu odgovornost. Foucault je istaknuo vezu između znanja i moći, sugerirajući kako znanje oblikuje ljude u subjekte koji utječu na druge. Ako je znanje više sredstvo moći nego integralno održivog društvenog razvoja, potrebno je kritizirati srodne znanstvene pozicije. Pierre Bourdieuu razdvaja akademski kapital, koji uključuje kontrolu resursa na sveučilištu, i intelektualni kapital, koji je određen prestižem među kolegama (Peračković, 2016: 586). U tome smislu, važno je ukazivati na prirodu takvih kapitala u određenom sociohistorijskom kontekstu.

2.3 Hrvatska na putu prema društvu znanja

U literaturi je društvo znanja definirano kao društvo koje se temelji na stjecanju i korištenju informacija posredstvom tehnoloških napredaka. Potencijalne negativne implikacije očite su u samoj definiciji, ali bez detaljnijeg ispitivanja prosječnoj osobi može biti teško razumjeti što nije u redu s navedenom dostupnošću informacija, tehnološkim napretkom i ekonomijom temeljenom na znanju. Fraza se koristi u političkim govorima i obećanjima te olakšava javno manipuliranje u političke svrhe (Rukavina, 2017: 11). Institut Svjetske banke prvi je put definirao strukturu unutarnjeg društva znanja programom *Znanje za razvoj* kako bi

se olakšala tranzicija zemalja prema gospodarstvu znanja. Prema Svjetskoj banci, uspješna tranzicija u društvo znanja zahtijeva značajna ulaganja u obrazovanje i razvoj vještina. Najvažnije karakteristike takvog društva podijeljene su u četiri stupa koja su od velike važnosti za punopravno sudjelovanje neke zemlje u gospodarstvu i društvu znanja. Prvi stup uključuje obrazovanje i osposobljavanje, drugi stup se odnosi na inovacijski sustav, treći na informacijsku infrastrukturu, dok četvrti stup uključuje učinkovit pravni i ekonomski okvir (Slika 1) (Barić i Jeleč Raguž, 2010: 58-59).



Slika 1: Struktura društva znanja

Izvor: Barić i Jeleč Raguž, 2010: 59

Sustav znanosti i visokog obrazovanja, što se uočava i ranije unutar rada, od iznimne je važnosti za razvoj društva znanja. Od 1980-ih prisutan je porast ulaganja u znanost i istraživanja u zemljama OECD-a od 3 % na godišnjoj razini, što je bio ključni trenutak prelaska na tržište usluga i razvoj ekonomije znanja (David i Foray prema Gutović, 2023: 5). „Taj je proces uvjetovan dobrim dijelom krizom 1970-ih godina te prelaskom iz četvrtog u peti Kondratjevljevičev val, tj. prelaskom u novu tehnološku paradigmu zasnovanu na informacijskim i komunikacijskim tehnologijama“ (Švarc prema Gutović, 2023: 5). Ekonomija znanja dominantna je socioekonomska paradigma postindustrijskog društva koja naglašava procese stvaranja i distribucije znanja kao primarne pokretače ekonomskog rasta, raspodjele dohotka, umreženosti među tvrtkama te umreženosti građana s državnim poduzećima u naprednim gospodarstvima (Harris, 2001: 21; vidjeti više u Gutović, 2023).

Hrvatska ima iste izazove kao druge zemlje u tranziciji iz socijalizma u kapitalizam, uključujući gubitak tehnoloških sposobnosti, transfera tehnologije i istraživačkih aktivnosti. Iako se pojam društva znanja u Hrvatskoj spominje još u drugoj polovini 20. stoljeća, rasprava

o toj temi postaje utjecajna tek u 21. stoljeću. Međutim, upitno je koliko javne i akademske rasprave o društvu znanja prelaze razinu površnosti koja se očitovala ranije. U Europskoj uniji prevladava javno mnijenje o zaostajanju europskih zemalja za ostatkom (razvijenog) svijeta po pitanju inovacija i razvoja, pri čemu se ukazuje na inovativnost, suvremene tehnologije i poduzetništvo kao rješenje tih problema. S druge strane, istinski razvoj društva znanja treba obuhvatiti promjenu ljudskih vrijednosti i društvenih narativa, angažman političkih lidera i javnosti, a ne samo tehno-ekonomske benefite. U osnovi, riječ je o promicanju vrijednosti korisnih za primjenu praktičnih vještina potrebnih društvu, čime se otvara mogućnost stvaranja kreativnog društva (Srblić, Afrić i Božić prema Mirat, 2023: 62).

Put Hrvatske u obrazovno društvo započeo je u socijalističkom razdoblju koje je postavilo temelje znanstveno-tehnološkog razvoja. Prijelaz iz socijalističke u kapitalističku ekonomiju ključ je prilagodbe globalnim uvjetima, ali rat i tranzicija takvu su prilagodbu usporili (Mirat, 2023: 63). Društvo znanja se poistovjećuje s demokratskom državom, gdje je osnovna funkcija znanja unapređenje društva, a ne puko stjecanje kapitala (Afrić i sur., prema Quien, 2019: 51). Prema većem broju autora, znanje nije prepoznato u Hrvatskoj kao pokretač integralnog razvoja. Glavna teza koja se ističe je kako znanje i znanost imaju tek rubni položaj u našoj državi. To je proizašlo iz zastarjele paradigme gospodarskog razvoja i državne politike koja ne uključuje fleksibilnost i prilagodbu proizvodnog, uslužnog i znanstvenog sektora novim društvenim uvjetima, tj. ekonomiji znanja u kojoj se znanje značajnije primjenjuje, (re)valorizira i kapitalizira (Švarc prema Quien, 2019: 51).

Tehnološki napredak u Hrvatskoj nalaže određeno ulaganje u istraživački sektor. Pa ipak, riječ je prvenstveno o javnom sektoru istraživanja, što je upravo suprotno trendovima razvijenih zemalja u kojima je komercijalni sektor glavni izvor financiranja znanstvenog rada i država potiče razvoj poduzeća za apsorpciju novih tehnologija i znanstvenih dostignuća. Gospodarski razvoj tako nije samo slučajni rezultat slobodnog tržišta, već kreiranja razvojne politike u društvenim uvjetima u kojima institucije potiču inovativnost i stvaranje novih tehnologija (Švarc prema Quien, 2019: 52).

U Hrvatskoj je oko 6 000 znanstvenika i istraživača uključeno u proizvodnju znanja, računajući samo zaposlenike javnih instituta i sveučilišta, kao i nekolicinu privatnih instituta (Švarc prema Quien, 2019: 11). Broj znanstvenika često se razlikuje ovisno o izvoru podataka – primjerice o tome je li riječ o Upisniku znanstvenika (približno 23 000 osoba) ili kriterijima

Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (približno 11 500 osoba)³ te srodnih akata. U svakom slučaju, problem nezaposlenosti je jedan od glavnih problema zajednice i društva znanja. U takvom društvu, među brojnim negativnim pojavama, dolazi i do podjele na zaposlene i nezaposlene koji nemaju odgovarajuća znanja i vještine, čime se jača društveni sustav nejednakosti i stratifikacije (Afrić i sur., prema Quien, 2019: 52).

³ Vidjeti više na stranicama medijskog portala Srednja.hr: <https://www.srednja.hr/zbornica/donosimo-podatke-broju-znanstvenika-hrvatskoj-pogledajte-zasto-brojke-variraju/> (pristupljeno: 13. rujna 2024.)

3. Doktorski studiji u svijetu i Hrvatskoj

3.1. Specijalizacija znanja i vještina kao čimbenik širenja doktorskih studija

U prošlosti su obrazovanje doktoranada uglavnom samostalno vodili mentori uz minimalnu vanjsku potporu. Međutim, komodifikacija je dovela do sve veće formalizacije takvog obrazovanja. Tradicionalno, nadzor se temeljio na modelu „majstor – naučnik“, gdje je „učenik učio od majstora“. No, kao i u preddiplomskom i diplomskom obrazovanju, doktorat je pod utjecajem neoliberalnih politika pretvoren u odnos "pružatelj usluga i potrošač". Kandidati sada očekuju od mentora pružanje usluga (npr. pomoć pri odabiru kolegija, seminarskih tema, projektima i drugim pitanjima, neovisno o prijavi teme i mentoriranju dokorskog rada). U slučaju problema, češće traže podršku voditelja studija, referade i drugih tijela, podnose pritužbe, zahtijevaju promjenu mentora ili se čak obraćaju pravnim institucijama (Taylor, 2023: 608).

Sarrico (2022: 1299) navodi kako je postizanje stupnja doktorata znanosti značajno poraslo u razvijenim gospodarstvima. Tijekom 2019. godine, prosječni udio osoba u dobi od 25 do 64 godine s doktoratom diljem zemalja OECD-a bio je oko 1 %. Ako se postojeći trendovi nastave, procjenjuje se kako će 2,3 % današnjih mladih pohađati doktorski studij u nekom trenutku života. Spomenuti rast razine postignuća slabo je istraživački dokumentiran, a karijere doktora znanosti ne prate se sustavno unutar većine zemalja (Sarrico, 2022: 1299). Povremeno se govori o „prezasićenosti doktoratima“ u smislu potreba tržišta rada i kvalitete disertacija (npr. Zumeta, 1982). Kontinuirani trend širenja doktorskih studija potaknuo je daljnju raspravu o dobrobitima i učincima takvog obrazovanja za pojedince, organizacije i društvo u cjelini (Halse i Mowbray prema Sarrico, 2022: 1300). Međutim, zabrinutost zbog povećanja broja doktorata nije usporila širenje poslijediplomskog obrazovanja. Zahtjevi inovacija, gospodarskog razvoja i ekonomije znanja često se ističu kao opravdanje javnih financijskih poticaja i državnih dozvola sveučilištima za provedbu poslijediplomskog obrazovanja, dodjelu doktorata i objavljivanje disertacija (Sarrico, 2022: 1300).

Provedena su brojna istraživanja u zapadnoj Europi, Americi, Kanadi i Australiji koja pokazuju kako otprilike polovina doktoranada nije uspjela steći titulu. Nadalje, među onima koji su završili studij, vrlo ih je malo to uspjelo unutar predviđenih rokova. Primjerice,

istraživanje u Ujedinjenom Kraljevstvu pokazuje kako je manje od jedne petine studenata završilo studij u roku od četiri godine. Slično istraživanje u SAD-u otkriva kako su uspješni studenti u prosjeku trebali osam godina, što je dvostruko više od predviđenog vremena. Rezultati upozoravaju na prosječno produljivanje vremena završetka studija za 20 % tijekom prethodnih trideset godina. Iz tog razloga, obrazovni stručnjaci diljem svijeta poduzimaju mjere ubrzavanja studiranja i doktoriranja (Taylor, 2023: 608).

Prema analizi provedene reakreditacije za razdoblje 2016. – 2019., u Hrvatskoj je doktorski studij iz sedam znanstvenih područja pohađalo 9 645 studenata. Reakreditacijom su obuhvaćena 124 programa, od kojih se većina odnosi na društvene znanosti (36 programa). Na doktorskim studijima iz društvenih znanosti angažirano je 40 % nastavnika, a najveći broj doktoranada također studira u ovom području (2 806 studenata). Društvene znanosti pronalaze svoje utemeljenje na različitim sveučilištima u Hrvatskoj: Zagrebu (1 357 studenata), Osijeku (684), Rijeci (436), Zadru (194) i Splitu (121). Od 124 procijenjena programa, 43 % je dobilo dozvolu za nastavak rada, dok je 57 % programa dobilo pismo prihvaćanja uz preporuke za poboljšanje. Deset programa (8 %) je ocijenjeno vrlo visoko, dok je isto toliko programa (8 %) dobilo zabranu upisa novih studenata. Podrška studentima ocijenjena je kao solidna u svim znanstvenim područjima, dok su studijski program i njegovi učinci područje koje zahtijeva najviše poboljšanja (AZVO, 2020).

Prednosti poslijediplomskih studija u Hrvatskoj čine motiviranost, entuzijizam i zadovoljstvo polaznika, kvalitetni odnosi s mentorima te relevantnost programa na nacionalnoj razini. Uz to, od prednosti se ističe zapošljivost doktoranada, suradnja sa vanjskim partnerima i zadovoljstvo budućih poslodavaca vještinama doktoranda (AZVO, 2020).

Doktori znanosti predstavljaju malobrojnu, ali utjecajnu društvenu skupinu (intelektualna elita), čiji ukupan udio u Hrvatskoj čini samo 0,5 % populacije (Perkov, 2024: 16). Velika većina ih radi u sustavu znanosti i visokog obrazovanja, ali prisutni su i u drugim važnim sektorima, s primanjima iznad prosjeka i visokim društvenim statusom. Zbog toga mnogi mladi ljudi žele doktorirati. Tijekom akademske godine 2021./2022., u Hrvatskoj je na doktorski studij upisano 4 485 studenata. Međutim, stopa odustajanja od doktorskih studija je visoka: samo 10 do 22 % doktoranada završi studij. Prosječno vrijeme za stjecanje doktorata je 7,5 godina, iako je programima predviđeno da traju tri godine. Podaci o uspješnosti doktoranada su oskudni i često nedostupni, što dodatno otežava praćenje i unaprjeđenje sustava dokorskog obrazovanja u Hrvatskoj (Perkov, 2024: 16).

Poslijediplomske studije u današnjem svijetu određuju raznoliki trendovi. Primjerice, masovnost, internacionalizacija, rastuća potražnja za istraživanjem, izazovi tržišta rada i promjene u naglasku doktorskog obrazovanja. S jedne strane, jasan je trend veće fleksibilnosti koji se očituje u razvoju doktorata, oblicima studija na daljinu i *part-time* studija te varijacija u vrstama doktorskih programa, mentorstva i procedurama tijekom studiranja. S druge strane, formiranje globalnih sustava doktorskog obrazovanja, kao i međunarodni tokovi studenata, profesora i postdoktoranada te razvoj svjetskih sveučilišta, pridonose ujednačavanju upisnog i studijskog procesa. To dovodi do sličnih zahtjeva za one koji žele nastaviti karijeru na tim sveučilištima. Međutim, spomenuti proces ujednačavanja uglavnom uključuje najbolja sveučilišta, često ostavljajući nedovoljno promijenjene nacionalne sustave doktorskog obrazovanja, što stvara institucionalne razlike u svakoj zemlji (Rudakov i Yudkevich., 2021: 23).

3.2. Individualni čimbenici pohađanja doktorskih studija

Motivacija igra ključnu ulogu u istraživanjima koja se bave razumijevanjem ustrajnosti i akademskog uspjeha (Pintrich prema Vidinić, 2023: 3), te je posebno relevantna u kontekstu doktorskih studija. Smatra se jednim od najvažnijih koncepata u obrazovnom sustavu jer je usko povezana s drugim važnim konceptima kao što su znatiželja, ustrajnost, učenje i postignuće, što je od velikog interesa za istraživače. Motivacija objašnjava razloge zbog kojih se pojedinci odlučuju na određene aktivnosti, odnosno daje odgovor na pitanje "zašto?" iza određenog djelovanja (Vallerand i sur., prema Vidinić, 2023: 3). Dijeli se na dvije vrste: ekstrinzičnu i intrinzičnu motivaciju. Ekstrinzična motivacija uključuje donošenje odluka sukladno mogućim dobrim ishodima određene situacije, a intrinzična se temelji na pozitivnim osobnim osjećajima tijekom te aktivnosti. Intrinzična motivacija za učenje razvija se od ranoga djetinjstva, pri čemu sredina, uključujući obitelj, obrazovna razina i motivacija bližnjih, kao i genetska predispozicija igraju veliku ulogu u njezinom razvoju (Templeton prema Vidinić, 2023: 3).

Dvije su važne teorije koje učinkovito objašnjavaju motivacijske čimbenike za upis doktorskog studija, a to su teorija samoodređenja i socio-kognitivna teorija karijere. Teorija samoodređenja pruža opsežan početni okvir za dublju analizu čimbenika koji promiču ili smanjuju intrinzičnu motivaciju (Vidinić, 2023: 5). Općenito, socio-kognitivna teorija karijere daje okvir za razumijevanje složenih procesa razvoja karijere, s naglaskom na važnost osobnih uvjerenja poput samoučinkovitosti i okolišnih čimbenika. Okolišne čimbenike dobro predočuje

primjer pojedinca koji upisuje doktorski studij te već ima nekoliko članova obitelji koji su također doktorirali što je, svjesno ili nesvjesno, utjecalo na njegov izbor (Lent i sur., prema Vidinić, 2023: 5). Daljnji primjeri kontekstualnih (okolišnih) čimbenika za upisivanje doktorskih studija jesu dostupnost posla, financijska stabilnost i podrška, ekonomski pokazatelji, prethodna obrazovna iskustva i slično (Mueller i sur., prema Vidinić, 2023: 5-6).

Istražujući razloge upisa doktorskih studija među studentima društvenih i humanističkih znanosti u Kanadi, Skakni (2018: 197) je utvrdila tri temeljna identiteta doktoranada prema sljedećim vrstama njihove „potrage“: 1. traganje za sobom (samoodređenje), 2. intelektualno traganje i 3. profesionalno traganje. Pritom, većina se sudionika poistovjećuje s kategorijom intelektualne potrage. Pojedini studenti putem dokorskog studija traže odobrenje društvene zajednice i upisuju ga kako bi ispunili tuđa očekivanja. Takvi studenti često počinju sumnjati u sebe i svoje sposobnosti i ne razumiju što se točno od njih očekuje. Ono što je od velike važnosti tijekom studiranja je kvalitetan odnos s mentorom koji podržava i daje konstruktivne povratne informacije. Sudionici istraživanja uglavnom su zainteresirani za doktorski studij i kako bi proširili svoje šanse za zaposlenje te poboljšali radne uvjete. Ukratko, pohađanje poslijediplomskog studija služi im kao sredstvo za postizanje različitih ciljeva.

Prethodna studija ima više praktičnih implikacija. Identitet te intelektualna i karijerna pitanja kao središte istraživačkih nalaza mogu informirati i utjecati na institucionalne prakse. Primjerice, problematika identiteta može biti adresirana pružanjem formalnijih mogućnosti doktorandima za dijeljenje iskustava s kolegama i olakšavanjem pristupa savjetodavnim resursima (npr. centri, službe i dr.) (Skakni, 2018: 209). Na nedostatak intelektualne podrške može se odgovoriti favoriziranjem kolektivne supervizije, što podrazumijeva grupiranje različitih studenata s istim interesima pod supervizijom jednog ili više profesora (Lee prema Skakni, 2018: 209). Nadalje, iako je profesionalna podrška razvoju karijere već zastupljena na mnogim sveučilištima, njezina snažnija integracija u doktorske programe ispunila bi važna očekivanja doktoranada (McAlpine prema Skakni, 2018: 209). Tipologija profila doktoranada na temelju metafore traganja može poslužiti i kao polazište za razjašnjavanje očekivanja između mentora, polaznika i povjerenstava na studiju, što je povezano s pozitivnijim iskustvima te većom vjerojatnošću stjecanja diplome (vidjeti više u Skakni, 2018: 209).

Prethodna istraživanja o interesu studenata diplomskih studija za upis na doktorske programe pokazuju kako su intrinzična motivacija, tj. uživanje u učenju i intelektualni izazov ključni za odluku o upisu. S druge strane, ekstrinzična motivacija, poput boljih prihoda i višeg

društvenog statusa, ima manje važnu ulogu. Drugi kontekstualni čimbenici koje predstavljaju akademsko iskustvo, upoznatost s uvjetima upisa i mogućnost karijernog napredovanja pokazuju se značajnima također za namjeru upisa na doktorski studij (Vidinić, 2023: 20).

Jedno od rijetkih istraživanja akademske motivacije u Hrvatskoj provele su Koludrović i Reić-Ercegovac (2015). Obuhvaćeno je 566 studenata odgojiteljskog, učiteljskog i nastavničkog usmjerenja s ciljem ispitivanja različitih aspekata akademske motivacije. Rezultati pokazuju pet tipova motivacije: intrinzičnu, introjiciranu, identificiranu, ekstrinzičnu i amotivaciju. Najviši rezultati zabilježeni su za identificiranu motivaciju. Osim toga, intrinzična motivacija bila je značajno viša kod studenata viših godina studija, dok je ekstrinzična bila veća kod studenata nižih godina (Koludrović i Reić-Ercegovac prema Vidinić, 2023: 23).

4. Metodološki aspekti istraživanja

Temeljni cilj istraživanja bio je ispitati stavove studenata Filozofskog fakulteta u Splitu o pohađanju poslijediplomskih (doktorskih) studija. Istraživanje je provedeno u dvije faze, a svaka od njih se odnosila na jedan specifični cilj istraživanja:

1. ispitati stavove studenata prijediplomskih i diplomskih studija o namjerama pohađanja doktorskih studija, kao i privlačnim čimbenicima i preprekama koje oni vide u tom smislu;
2. ispitati stavove doktoranada studijskog programa Humanističke znanosti pri Filozofskom fakultetu u Splitu o privlačnim čimbenicima koji su utjecali na njihovu odluku o upisu programa, zadovoljstvu studijem i koristima od dosadašnjeg njegovog pohađanja.

Istraživanje je provedeno metodom online ankete. U svakoj fazi korišten je zasebni anketni upitnik, a istraživački uzorci obuhvatili su 136 studenata preddiplomskih i diplomskih studija, kao i 29 doktoranada. Istraživanje je provedeno tijekom lipnja 2024. godine, pri čemu je ispitanicima zagarantirana anonimnost i povjerljivost podataka. Bili su upoznati s mogućnošću neodgovaranja na pitanja na koja nisu željeli ponuditi odgovor, kao i odustajanja od ankete u bilo kojem trenutku prema vlastitom nahođenju. Ispitanicima je dostavljen kontakt istraživača (adresa elektroničke pošte) na koji su mogli poslati eventualne upite o samom istraživanju. U anketnim upitnicima korištena su pitanja uglavnom zatvorenoga tipa, a sami su upitnici dostupni unutar metodološke arhive (sedmo poglavlje).

U analizi podataka korišteni su *IBM SPSS Statistics Software Package* (IBM, Armonk, NY, USA), kao i pretežno deskriptivna statistika. Istraživanje se temelji na sljedećim hipotezama:

1. Većina studenata ne isključuje mogućnost upisivanja dokorskog studija.
2. Namjere o upisivanju dokorskog studija razlikuju se prema sociodemografskim značajkama studenata koje uključuju mjesečne prihode kućanstva, razinu studija i dosadašnji prosjek ocjena.
3. Studentima prijediplomskih i diplomskih studija privlačni čimbenici upisa doktorata podjednako su intrinzične i ekstrinzične prirode.
4. Financijski izazovi najveća su prepreka upisivanja dokorskkih studija.
5. Doktorandi Filozofskog fakulteta u Splitu većinom su zadovoljni dokorskim studijem.

5. Interpretacija rezultata istraživanja

5.1. Sociodemografske značajke studenata prijediplomskih i diplomskih studija

Uzorak istraživanja dostupan je u Tablici 1 (N=136). U istraživanju je sudjelovalo 14,7 % muškaraca i 83,9 % žena. Polovina ispitanika (53,7 %) pripada dobnoj skupini od 22 do 25 godina, dok njih 37,5 % pripada skupini od 18 do 21 godine. Riječ je o tipičnoj dobi studenata preddiplomskih i diplomskih studija. Nešto manje od desetine anketiranih studenata pripada dobnoj skupini od 26 ili više godina (8,8 %). Značajan udio ispitanika ima mjesečne prihode kućanstva od 2000 eura ili više (43,4 %). To govori kako dolaze iz financijski stabilnih obitelji ili imaju dobro plaćene poslove uz studij. S druge strane, desetina ispitanika (11 %) raspolaže mjesečnim prihodima kućanstva do 1000 eura. Od 1000 do 2000 eura raspolažu kućanstva 45,6 % studenata obuhvaćenih uzorkom.

Podjednak udio ispitanika pohađa preddiplomski (47,8 %) i diplomski studij (49,3 %). Studijski smjer ukazuje na popriličnu heterogenost uzorka (Tablica 1), pri čemu najviše ispitanika pohađa sociologiju (30,3 %). Prosječna ocjena tijekom dosadašnjeg studiranja sugerira kako su istraživanjem obuhvaćeni vrlo uspješni studenti, što je važno s obzirom na kontekst istraživačke teme. Naime, jedan od uvjeta upisivanja doktorata često je prosjek ocjena od 3,5 ili više. Ipak, povremeno je moguće upisati doktorski studij i s nižim prosjekom uz zamjenske kriterije poput prethodne objave znanstvenog rada, preporuka sveučilišnih nastavnika, znanstvenika i sl. Čak 33,8 % anketiranih studenata ima prosjek 4,5 ili više, dok približno 4,0 iznosi prosječna ocjena 41,2 % studenata. Petina ispitanika (19,2 %) navodi također vrlo dobar prosjek (3,5), dok niže prosjeke od toga navodi samo 5,9 % ispitanika (Tablica 1).

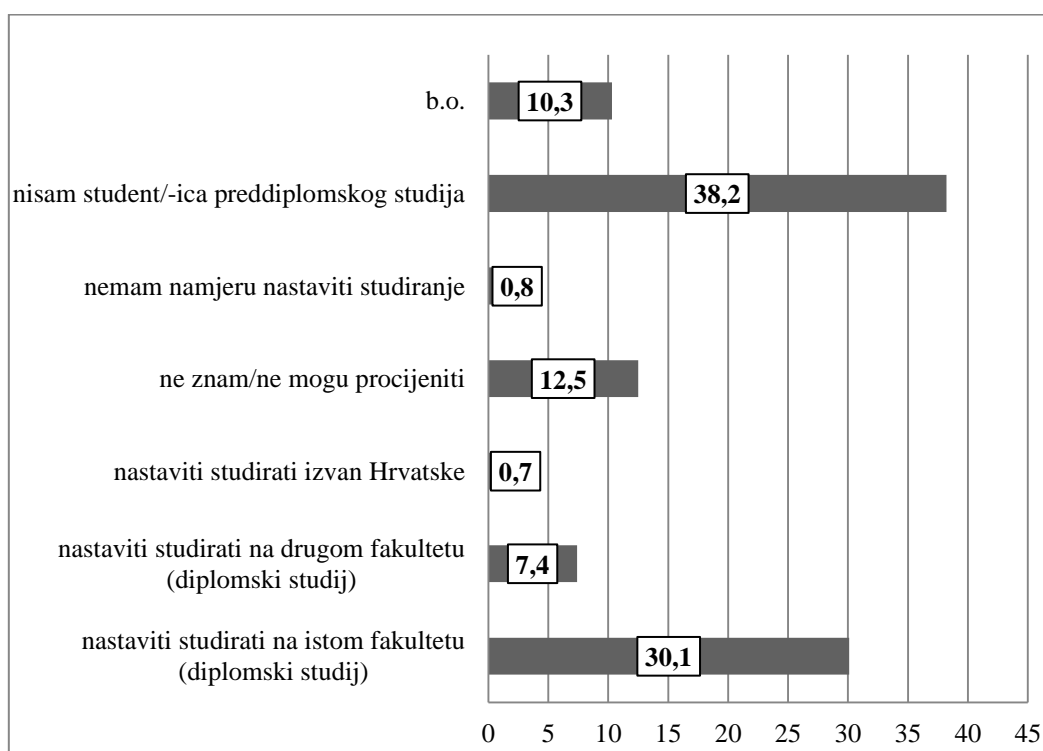
Tablica 1: Struktura uzorka ispitanika (N=200)

		<i>f</i>	<i>%</i>
<i>Spol</i>	muški	20	14,7
	ženski	114	83,9
	ne želim se izjasniti	1	0,7
	ostalo	1	0,7
<i>Dob (godine)</i>	18-21	51	37,5
	22-25	73	53,7
	26 ili više	12	8,8
<i>Mjesečni prihodi kućanstva</i>	do 1000 eura	15	11
	od 1000 do 1500 eura	31	22,8
	od 1500 do 2000 eura	31	22,8
	od 2000 do 2500 eura	33	24,2
	od 2500 do 3000 eura	13	9,6
	više od 3000 eura	13	9,6
<i>Vrsta studija</i>	preddiplomski studij	65	47,8
	diplomski studij	67	49,3
	integrirani studij	4	2,9
<i>Studijski smjer</i>	sociologija	41	30,3
	rani i predškolski odgoj i obrazovanje	5	3,7
	integrirani učiteljski studij	3	2,2
	jezična skupina predmeta	34	25
	pedagogija i jezična skupina predmeta	19	13,9
	povijest umjetnosti i jezična skupina predmeta	9	6,7
	povijest i jezična skupina predmeta	8	5,9
	filozofija i jezična skupina predmeta	5	3,7
	filozofija i povijest	3	2,2
	filozofija i povijest umjetnosti	1	0,7
	filozofija i pedagogija	1	0,7
	povijest i povijest umjetnosti	7	5,1
<i>Prosjek ocjena</i>	2,0	0	0
	2,5	2	1,5
	3,0	6	4,4
	3,5	26	19,1
	4,0	56	41,2
	4,5	36	26,4
	5,0	10	7,4

5.2. Obrazovne namjere ispitanika – pohađanje poslijediplomskog (doktorskog) studija

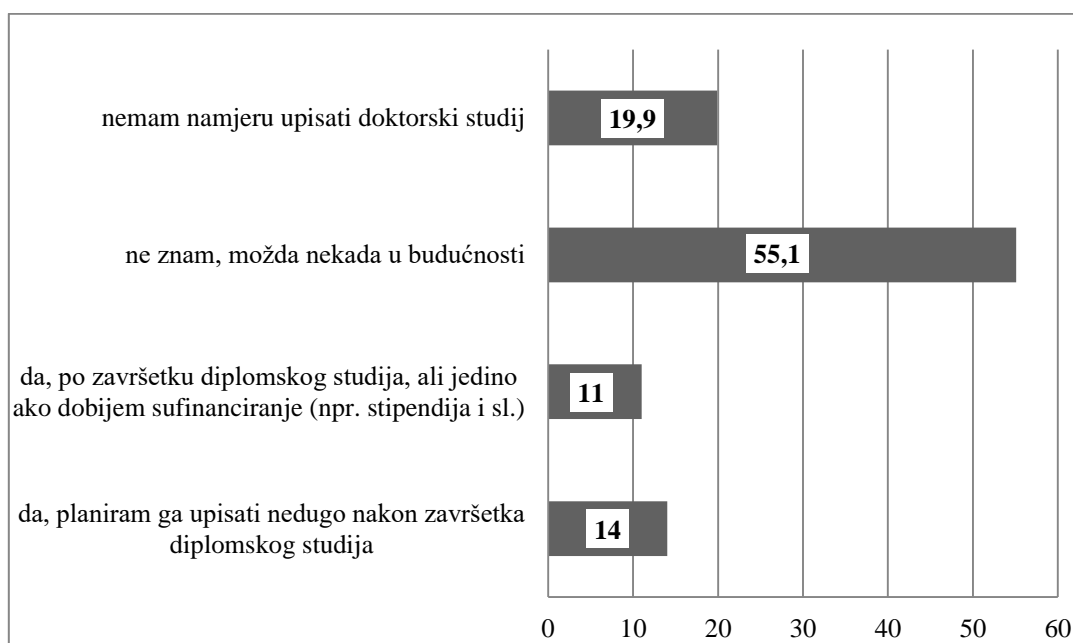
U Grafičkom prikazu 1 vidljive su namjere vezane za nastavak obrazovanja studenata preddiplomskih studija. Njihovu neodlučnost sugerira to što 10,3 % ispitanika nije odgovorilo na pitanje o svojim namjerama. Spomenuta grupa studenata može biti neodlučna ili možda smatra kako im to pitanje nije relevantno u trenutnoj fazi obrazovanja. Također, 12,5 % ispitanika uopće ne može procijeniti hoće li nastaviti školovanje upisivanjem diplomskog studija. Relja, Tomić i Popović (2011: 196) ističu kako današnji mladi nastoje održati otvorenim mogućnosti povezane s karijerom, pa i obrazovanjem kao najznačajnijim kanalom društvene mobilnosti u tome smislu. Ne preferiraju isključivo jedno karijerno utočište već se refleksivno prilagođavaju dinamičnim promjenama, diferencijaciji, neizvjesnostima i rizicima (Giddens prema Relja, Tomić i Popović, 2011: 196). Unutar istraživanja provedenog za potrebe ovog završnog rada, nešto su jasniji bili odgovori preostalog dijela uzorka, pri čemu 30,1 % ispitanika namjerava upisati diplomski studij na istom fakultetu (Filozofski fakultet u Splitu). S druge strane, 7,4 % iskazuje namjeru studiranja na drugom fakultetu, a njih 0,7 % izvan Hrvatske. Tek 0,8 % ispitanika ne namjerava upisati diplomski studij, dok ga već pohađa njih 38,2 % (Grafički prikaz 1).

Grafički prikaz 1: Namjera nastavljanja školovanja studenata preddiplomskog studija (%)



Čak četvrtina ispitanika namjerava upisati doktorski studij, pri čemu njih 14 % namjerava to učiniti neposredno nakon diplomiranja, a 11 % isto tako u bližoj budućnosti, ali samo ako ostvari neki oblik sufinanciranja (npr. stipendija). Ovakvi nalazi idu u prilog međunarodnim izvješćima i prethodnim studijama koje ukazuju na povećani udio doktoranada u svijetu, veći broj obranjenih disertacija i sl. (npr. Sarrico, 2022). Nadalje, 55,1 % ispitanika unutar ovog istraživanja ne isključuje mogućnost upisa doktorata nekada u budućnosti, što je u skladu s prethodnim uvidima koje iznose Relja, Tomić i Popović (2011). Očita neizvjesnost više od polovine uzorka po ovom pitanju ne mora biti povezana isključivo s osobnim, intelektualnim ili profesionalnim ambicijama, koje ističe Skakni (2018) u svojoj studiji, već i s različitim faktorima te mogućnostima poput financijskih, obiteljskih i dr. Samo petina ispitanika (19,9 %) nema u planu upisati doktorski studij (Grafički prikaz 2). Takvi studenti vjerojatno su usmjereni prema drugim ciljevima nakon stjecanja diplome. *Rezultati ukazuju na prihvaćanje prve istraživačke hipoteze (H₁).*

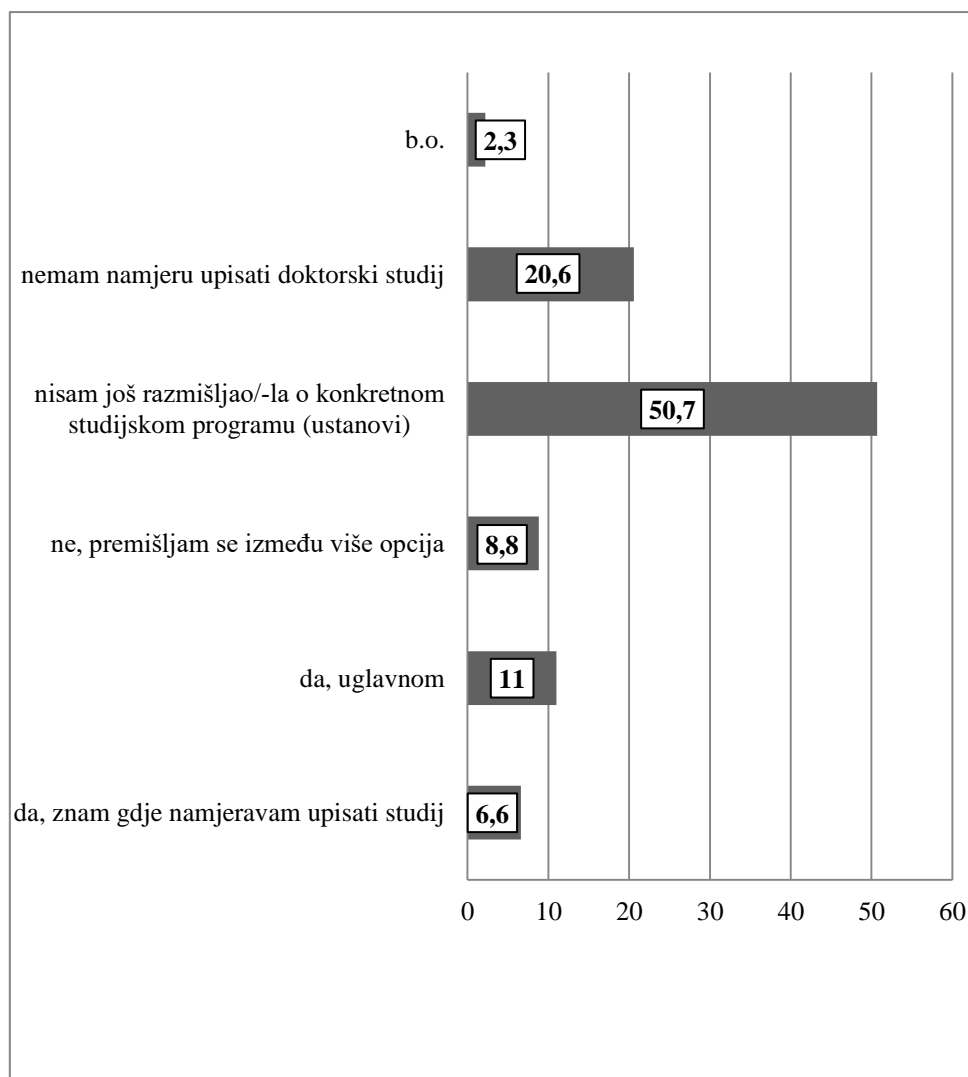
Grafički prikaz 2: Namjera upisa doktorskog studija (%)



Korištenjem hi kvadrat testa, nisu utvrđene statistički značajne razlike s obzirom na mjesečne prihode kućanstava ispitanika ($\chi^2=7,605$; $df=7$; $p=0,939$) i razinu studija u odnosu na namjeru pohađanja doktorata ($\chi^2=2,284$; $df=6$; $p=0,892$). Ipak, statistički značajne razlike utvrđene su kada je riječ o dosadašnjem prosjeku ocjena ($\chi^2=35,718$; $df=12$; $p=0,002$). Studenti čiji je prosjek 4,5 ili veći znatno češće iskazuju jasnu namjeru upisivanja doktorskog studija u bliskoj budućnosti. *Rezultati ukazuju na odbacivanje druge istraživačke hipoteze (H₂).*

Značajan postotak ispitanika već je odlučio (6,6 %) ili uglavnom zna na kojoj ustanovi želi upisati doktorski studij (11,8 %). Za razliku od njih, 8,8 % premišlja se između više opcija, dok polovina uzorka (50,7 %) nije razmišljala o konkretnoj ustanovi i programu (Grafički prikaz 3). Ovdje je većinom riječ o onim ispitanicima koji ne iskazuju jasne namjere o doktorskom obrazovanju, iako ne isključuju mogućnost takvog obrazovanja.

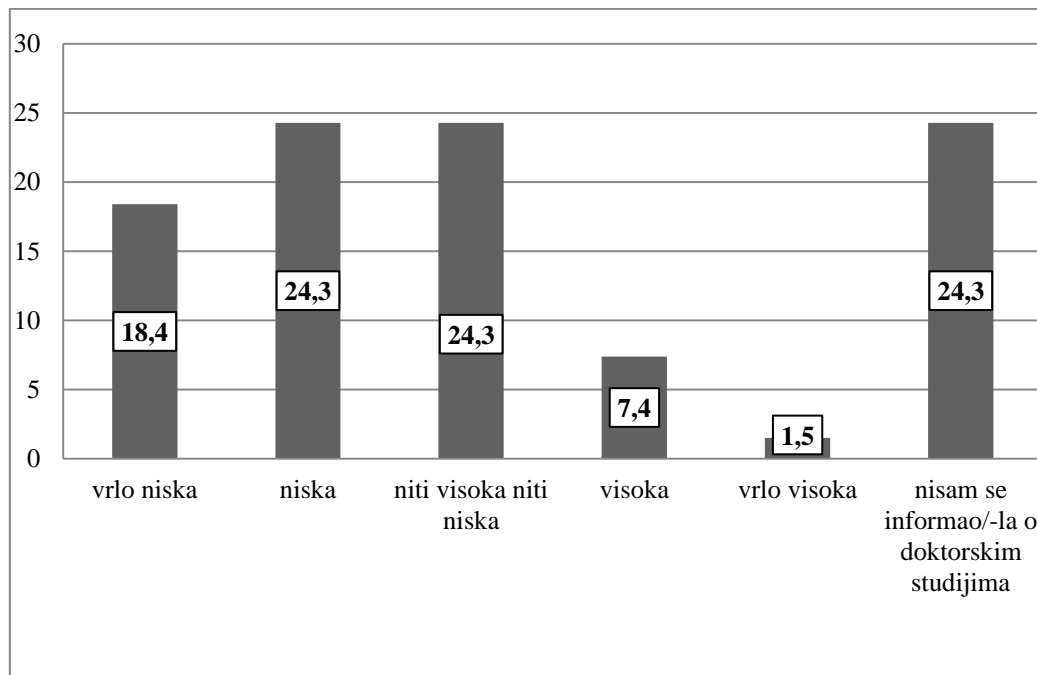
Grafički prikaz 3: Odluka o studiranju na konkretnoj ustanovi i doktorskom studiju (%)



Grafički prikaz 4 pruža uvid u upućenost ispitanika u doktorske programe za koje su zainteresirani. Rezultati pokazuju kako je tek nekolicina ozbiljno istraživala mogućnosti povezane s doktorskim studijem. Mali postotak može se smatrati dostatno informiranima (8,9 %). Četvrtina ispitanika (24,3 %) uopće se nije informirala o doktorskim studijima, dok podjednaki postoci njih iskazuju niti visoku niti nisku razinu informiranosti (24,3 %) ili nisku razinu informiranosti (24,3 %). Prema rezultatima, većina je studenata prikupila osnovne informacije o studijima, ali im nedostaju detalji ili jasna slika o tome što doktorski studij

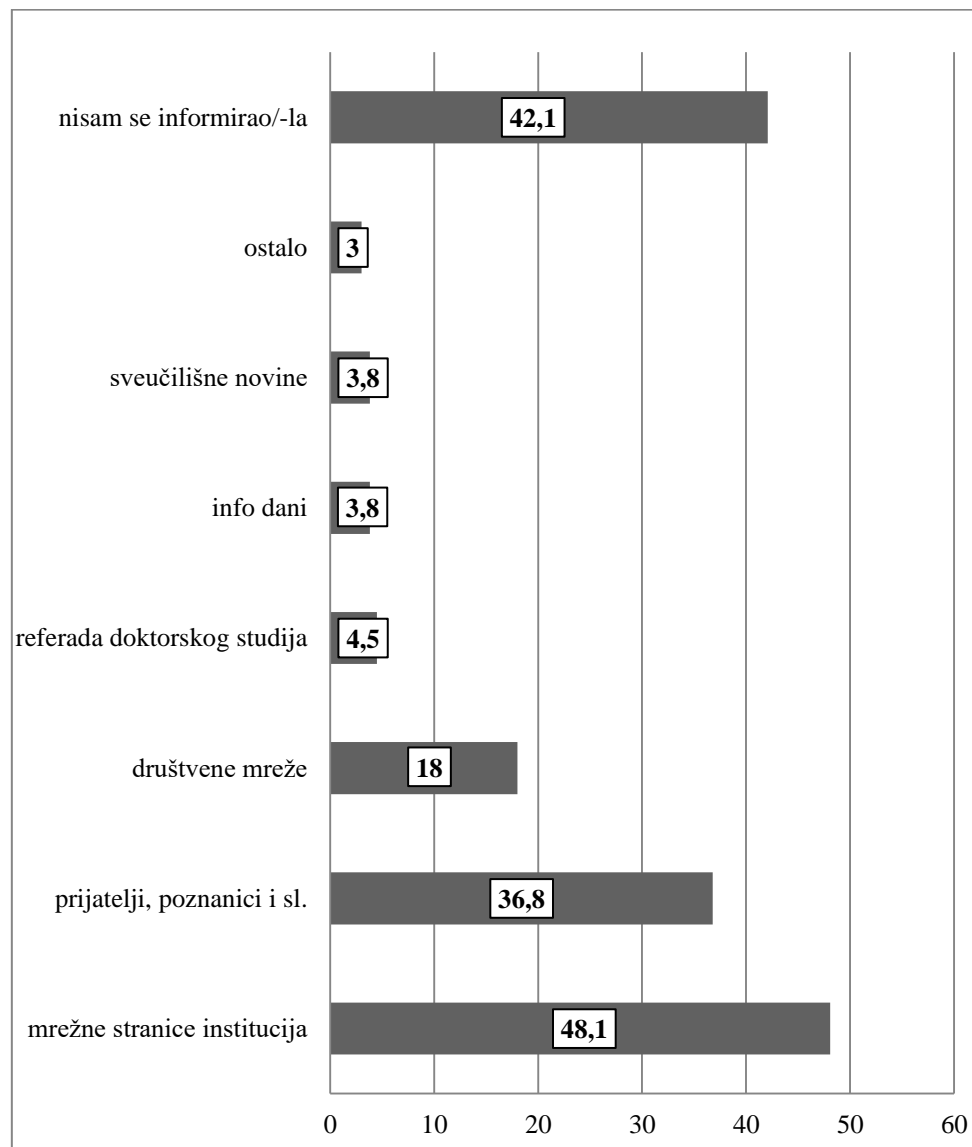
uključuje. Također, 18,4 % ispitanika ističe vrlo nisku razinu informiranosti. Nalazi Grafičkog prikaza 4 razumljivi su jer većina ispitanika ipak eventualno namjerava upisati doktorat nekada u budućnosti.

Grafički prikaz 4: Razina informiranosti o doktorskim studijima za koje su studenti zainteresirani (%)



U jednom od anketnih pitanja, istraživani su izvori informacija koje studenti koriste o doktorskim studijima. Na isto se pitanje moglo ponuditi višestruke odgovore, pa zbroj postotaka prelazi 100 % unutar Grafičkog prikaza 5. Gotovo polovina ispitanika (48,1 %) koristi mrežne stranice institucija kao glavni izvor. Nadalje, 36,8 % informira se preko poznanika i prijatelja, što ukazuje na važnost osobnih preporuka. Samo 18 % ispitanika koristi društvene mreže za prikupljanje informacija, dok neznatan udio njih konzultira referadu doktorskog studija (4,5 %), posjećuje info dane (3,8) ili pretražuje sveučilišne novine (3,8 %), što su očita područja na kojima je potrebno raditi značajnije u svrhu promocije doktorskih studija. Istraživanje koje je provela Vidinić (2023: 52-53), sugerira i preporuke nastavnika na fakultetu te poslodavaca, komunikaciju osoba na vodećim pozicijama doktorskih studija i medije općenito kao važne izvore informiranja.

Grafički prikaz 5: Načini informiranja o doktorskim studijima (%)



5.3. Privlačni čimbenici i osnovne prepreke pohađanja doktorskih studija u Hrvatskoj

Unutar Tablice 2 prikazani su privlačni čimbenici pohađanja doktorskih studija. Na Likertovoj ljestvici od pet stupnjeva (1 – potpuno nevažno; 5 – vrlo važno), ispitanicima je ponuđeno jedanaest takvih čimbenika (indikatora). Vrijednosti aritmetičkih sredina i standardnih devijacija ukazuju na važnost većine njih. Najvažnijima su ocijenjeni kvaliteta odabranog studijskog programa ($M=4,67$; $SD=0,757$) te veće mogućnosti ostvarivanja sigurnog ($M=4,53$; $SD=0,902$) i dobro plaćenog zaposlenja ($M=4,5$; $SD=0,869$). Slične su vrijednosti utvrđene za

zanimljivost i dinamičnost znanstveno-istraživačkog rada ($M=4,45$; $SD=0,847$), veću mogućnost dobivanja zanimljivih i dinamičnih poslova ($M=4,43$; $SD=0,799$), usavršavanje u znanstveno-istraživačkom smislu ($M=4,26$; $SD=1,05$) i mogućnost ostvarivanja znatne slobode u radu (vođenje projekata, timova, kolegija na fakultetu i sl.) ($M=4,22$; $SD=0,929$). Rezultati ukazuju na prožimanje intrinzičnih i ekstrinzičnih privlačnih čimbenika za donošenje odluke o pohađanju doktorskih studija, što sugeriraju i prethodna istraživanja (Skakni, 2018; Vidinić, 2023). Ovakvi rezultati proizlaze iz percipirane zahtjevnosti doktorskih studija, što onda idealno podrazumijeva i ekstrinzičnu kompenzaciju. S druge strane, Hrvatska postupno razvija i ključni resurs društva znanja – obrazovno usmjerene mlade (Relja, Tomić i Popović, 2011: 203), koji imaju određene uvide i interes kada je riječ o specifičnostima, kreativnosti i dinamici znanstvenog rada. Visoke su vrijednosti utvrđene i za čimbenike koji se tiču prilika vezanih za realizaciju karijere na fakultetu/institutu ($M=4,16$; $SD=1,02$) i ostvarivanje zakonski definiranog dodatka na plaću za postignuti stupanj doktorata znanosti ($M=4,14$; $SD=1,01$). Najmanja je važnost pridana većoj vjerojatnosti izbora na rukovodeće poslove (funkcije) ($M=3,89$; $SD=1,08$) i visokom društvenom statusu kojeg donosi titula doktora/-ice znanosti (dr. sc.) ($M=3,43$; $SD=1,345$). *Rezultati ukazuju na prihvaćanje treće istraživačke hipoteze (H_3).*

Tablica 2: Privlačni čimbenici za eventualnu odluku o pohađanju dokorskog studija

	<i>M</i>	<i>SD</i>
usavršavanje u znanstveno-istraživačkom smislu	4,26	1,05
kvaliteta odabranog studijskog programa	4,67	0,757
zanimljivost i dinamičnost znanstveno-istraživačkog rada	4,45	0,847
veće mogućnosti ostvarivanja sigurnog zaposlenja	4,53	0,902
veće mogućnosti ostvarivanja dobro plaćenog zaposlenja	4,5	0,869
ostvarivanje zakonski definiranog dodatka na plaću za postignuti stupanj dr.sc.	4,14	1,01
mogućnosti znatne slobode u radu (vođenje projekata, timova, kolegija na fakultetu i sl.)	4,22	0,929
veća vjerojatnost izbora na rukovodeće poslove (funkcije)	3,89	1,08
veća mogućnost dobivanja dinamičnih i zanimljivih poslova	4,43	0,799
prilika za realizaciju karijere na fakultetu/istraživačkom institutu	4,16	1,02
visoki društveni status kojeg donosi titula doktora/-ice znanosti (dr. sc.)	3,43	1,345

Uz privlačne čimbenike, istraživane su osnovne prepreke pohađanja dokorskog studija u Hrvatskoj (Tablica 3). Ispitanicima je ponuđeno devet indikatora na Likertovoj ljestvici od

pet stupnjeva (1 – potpuno nevažno; 5 – vrlo važno). Različitim je preprekama pridano bitno različiti značaj. Najznačajnijima se pokazuju cijena/troškovi studija ($M=4,45$; $SD=0,765$) i slaba mogućnost pronalaska izvora njihovog financiranja ($M=4,37$; $SD=0,785$). Razumljivo je naglašavanje financijskih aspekata s obzirom na cijenu doktorskih studija koja se može kretati od tisuću do nekoliko tisuća eura po semestru. S druge strane, prethodni rezultati ukazuju na raznoliku financijsku situaciju ispitanika u uzorku. Također, podaci Državnog zavoda za statistiku za svibanj 2024. godine sugeriraju kako semestralna školarina dokorskog studija može biti nerijetko veća od prosječne neto plaće (1 324 eura).⁴ *Rezultati ukazuju na prihvaćanje četvrte istraživačke hipoteze (H_4).*

Kao važne prepreke pohađanja doktorata nadalje su istaknuti količina posvećenosti i vremena kojeg zahtijevaju takvi studiji ($M=4,2$; $SD=0,86$), dostupnost željenih programa u blizini mjesta življenja ($M=4,12$; $SD=0,874$), nedostatak karijernih perspektiva po završetku studija ($M=4,09$; $SD=0,953$) i nedostatak potrebnih informacija ($M=4,08$; $SD=0,908$). Doktorski studiji predstavljaju najvišu razinu formalnog obrazovanja i zasigurno traže izrazitu posvećenost, što sugeriraju podaci o vrlo malom broju doktora znanosti na međunarodnom planu i niskim stopama završavanja doktorskih studija (Sarrico, 2022; Taylor, 2023; Perkov, 2024). Kako navodi sociolog Kišjuhas (2020), pohađanje doktorata i priprema disertacije uključuju odricanje i ozbiljna zdravstvena stanja. Tako je jedno istraživanje provedeno unutar 26 zemalja i objavljeno 2018. godine u časopisu Nature, jednom od najuglednijih znanstvenih časopisa u svijetu, ukazalo na „epidemiju“ anksioznosti (41 %) i depresije među doktorandima (39 %). Riječ je o otprilike šest puta većoj incidenciji ozbiljnih mentalnih problema u odnosu na opću populaciju. Slično, prema istraživanju 3 659 doktoranada iz Belgije 2017. godine, polovina ljudi koji pišu disertaciju osjećaju psihološke tegobe, a trećina je u riziku od teške depresije.⁵

Manje značajnim preprekama procijenjeni su dugotrajnost doktorskih studija ($M=3,83$; $SD=0,992$), osjećaj nedovoljne kompetentnosti za njihovo pohađanje ($M=3,8$; $SD=0,895$) i zahtjevni kriteriji upisa ($M=3,8$; $SD=0,92$), što može biti povezano sa strukturom uzorka kojeg većinom čine vrlo dobri i izvrsni studenti prema prosjeku ocjena.

⁴ Vidjeti više na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76885#:~:text=Medijalna%20neto%20pla%C4%87a%20za%20svibanj,na%20poveznici%20Statistika%20u%20nizu.> (pristupljeno: 10. rujna 2024.)

⁵ Vidjeti više na mrežnim stranicama novina Univesitas: <https://www.universitas-portal.hr/cemu-doktorat/> (pristupljeno: 7. rujna 2024.)

Tablica 3: Prepreke pohađanja doktorskih studija u Hrvatskoj

	<i>M</i>	<i>SD</i>
zahtjevni uvjeti (kriteriji) upisa na studije	3,8	0,92
cijena/troškovi studija	4,45	0,765
slaba mogućnost pronalaženja izvora financiranja studija	4,37	0,785
dostupnost željenih doktorskih programa u blizini mjesta življenja	4,12	0,874
dugotrajnost doktorskih studija (minimalno 3 godine)	3,83	0,992
količina posvećenosti i vremena kojeg zahtijevaju doktorski studiji	4,2	0,86
osjećaj nedovoljne kompetentnosti ljudi za pohađanje doktorskih studija	3,8	0,895
nedostatak karijernih perspektiva nakon završetka studija	4,09	0,953
nedostatak potrebnih informacija za donošenje odluke	4,08	0,908

5.4. Iskustva studiranja doktoranada na Filozofskom fakultetu u Splitu

U drugoj fazi istraživanja, provedena je anketa među doktorandima Filozofskog fakulteta u Splitu (N=29). Struktura obuhvaćenog uzorka dostupna je unutar Tablice 4. S obzirom na manji realizirani uzorak od planiranog, rezultati se iznose samo u frekvencijama. Većinu ispitanika čine žene (21). Iako je uglavnom riječ o osobama koje upisuju doktorski studij nedugo nakon završetka magisterija (dobne skupine 25-28 i 29-32 godine), značajan udio studenata ipak upisuje doktorski studij u nešto kasnijoj životnoj dobi, što sugeriraju rezultati o sedam ispitanika koji pripadaju skupini od 41 ili više godina te njih četvero koji pripadaju skupini od 37 do 40 godina starosti. Doktorandi dolaze većinom iz Splita (19) i njegove okolice (Kaštela – 2; Solin – 2; Žrnovnica – 1 i Trogir – 1). Nadalje, većinom je riječ o osobama koje su zaposlene tijekom cijele godine (18) ili povremeno (8), od čega čak 21 ispitanik radi u struci. Takvi rezultati dovode u pitanje ranije procijenjeni nedostatak perspektiva nakon završetka doktorata kao jednu od prepreka njihovog pohađanja. Izrazito nizak postotak nezaposlenih doktora znanosti sugeriraju i podaci Državnog zavoda za statistiku (2024.).⁶

⁶ Vidjeti više na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76969> (pristupljeno: 12. rujna 2024.)

Tablica 4: Odabrane sociodemografske značajke doktoranada (N=29)

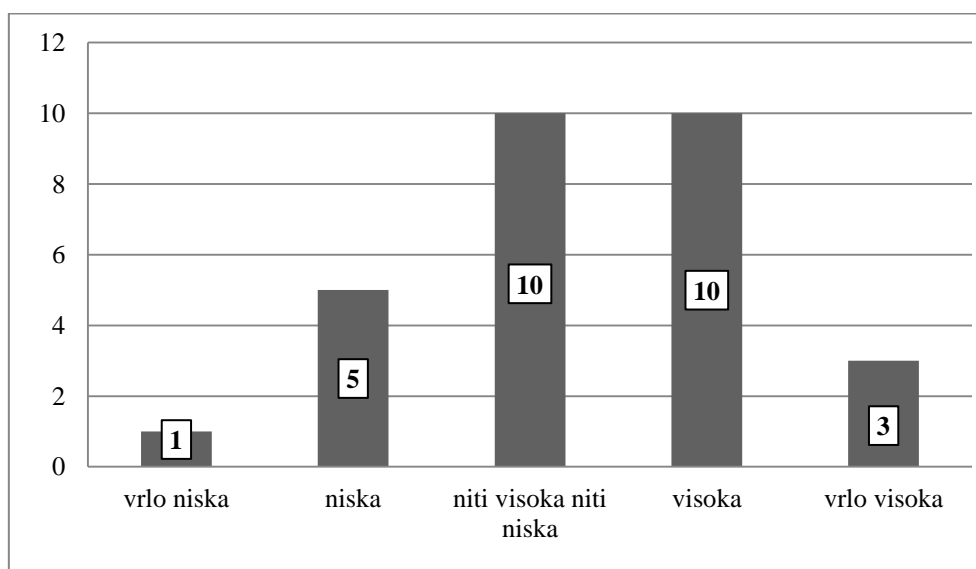
	<i>f</i>	
<i>Spol</i>	muški	8
	ženski	21
	ne želim se izjasniti	0
	ostalo	0
<i>Dob (godine)</i>	25-28	12
	29-32	4
	33-36	2
	37-40	4
	41 ili više	7
<i>Mjesto prebivališta</i>	Split	19
	Kaštela	2
	Solin	2
	Zadar	2
	Žrnovnica	1
	Trogir	1
	Šibenik	1
	Tomislavgrad	1
<i>Radni status</i>	zaposlen/-a tijekom cijele godine	18
	zaposlen/-a tijekom turističke sezone	1
	zaposlen/-a povremeno	8
	nezaposlen/-a, ali tražim posao	2
	nezaposlen/-a niti tražim posao	0
<i>Zaposlenost u struci</i>	da	21
	radim različiti posao u odnosu na obrazovanje	6
	nisam zaposlen/-a	2
<i>Ustanova na kojoj je završen diplomski studij</i>	Filozofski fakultet u Splitu	15
	Sveučilište u Zadru	7
	Filozofski fakultet u Zagrebu	3
	Arhitektonski fakultet u Zagrebu	1
	Muzička akademija u Zagrebu	1
	Katoličko bogoslovni fakultet u Splitu	1
	Umjetnička akademija u Splitu	1
<i>Godina upisa dr. studija</i>	2015. ili ranije	3
	2016.-2019.	7
	2020.-2023.	19
<i>Semestar dr. studija</i>	prvi	0
	drugi	15
	treći	0
	četvrti	1
	peti	7
	šesti	6

Ispitanici su većinom završili diplomski studij na Filozofskom fakultetu u Splitu (15), a značaj broj njih učinio je to na Sveučilištu u Zadru (7). Troje ih je diplomiralo na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a četvero na drugim institucijama. Većina studenata upisala je doktorski

studij 2020. godine ili kasnije (19). Većinom je riječ o osobama koje pohađaju drugi (15), peti (7) i šesti (6) semestar doktorskog studija.

Rezultati o informiranosti anketiranih doktoranada prilikom odluke o upisu doktorskog studija odgovaraju nalazima prve faze istraživanja. Poput studenata preddiplomskih i diplomskih studija, značajan broj doktoranada iskazao je niti visoku niti nisku razinu informiranosti (10) ili nisku razinu (5), što iznenađuje s obzirom na upuštanje u intelektualno i financijski izazovan pothvat (Kišjuhas, 2020; Perkov, 2024). Samo 13 ispitanika smatra kako su imali visoku ili vrlo visoku razinu informiranosti (Grafički prikaz 6). Takvi rezultati mogu imati praktične implikacije za vodstvo i referadu doktorskog studija, s obzirom da informiranost studenata može biti značajan čimbenik veće obrazovne uspješnosti.

Grafički prikaz 6: Razina informiranosti o doktorskem studiju prilikom odluke o upisu (f)

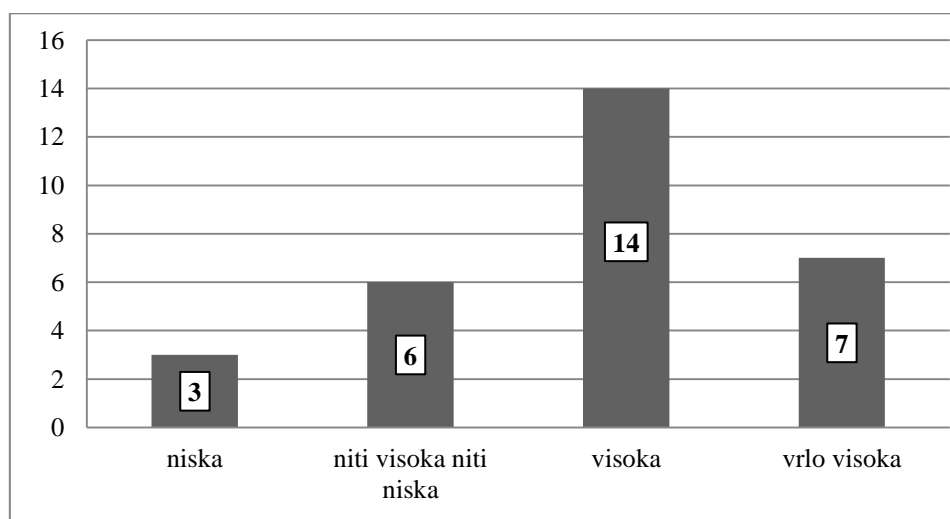


Sličnosti rezultata unutar obje faze istraživanja utvrđene su i kada je riječ o privlačnim čimbenicima studiranja na doktorskem studiju. I anketirani doktorandi istaknuli su čimbenike povezane s intrinzičnom i ekstrinzičnom motivacijom prilikom upisivanja doktorskog programa Humanističke znanosti na Filozofskom fakultetu u Splitu (Tablica 5). Ponuđeno im je četrnaest faktora o čijoj su važnosti mogli odlučiti na Likertovoj ljestvici od pet stupnjeva (1 – potpuno nevažno; 5 – vrlo važno). Tako su važnima ocijenjeni, primjerice, usavršavanje u znanstvenom smislu ($M=4,52$; $SD=0,634$), veće mogućnosti zapošljavanja na fakultetu/institutu ($M=4,28$; $SD=0,841$), veće mogućnosti slobode u radu ($M=4,17$; $SD=0,966$), kvaliteta nastavnog osoblja ($M=4,1$; $SD=0,939$) i studijskog programa ($M=4$; $SD=0,845$), kao i veće mogućnosti sigurnog zaposlenja ($M=4$; $SD=1,134$).

Tablica 5: Privlačni čimbenici pohađanja doktorskog studija

	<i>M</i>	<i>SD</i>
kvaliteta studijskog programa	4	0,845
kvalitetno nastavno osoblje	4,1	0,939
zanimljivi kolegiji	3,93	0,923
prihvatljivi troškovi studija	3,93	0,961
blizina mjesta stanovanja	3,97	0,906
usavršavanje u znanstvenom smislu	4,52	0,634
veća mogućnost zapošljavanja na fakultetu/institutu	4,28	0,841
veće mogućnosti sigurnog zaposlenja	4	1,134
veće mogućnosti dobro plaćenog zaposlenja	3,86	1,156
veće mogućnosti slobode u radu (projekti, nastava i sl.)	4,17	0,966
veća vjerojatnost izbora na rukovodeće poslove (funkcije)	3,38	1,208
društveni ugled kojeg donosi titula doktora/-ice znanosti	3,17	1,284
dobre preporuke studija (prijatelji, bivši studenti i dr.)	3,24	1,023
povoljne mogućnosti stipendiranja (zaklada MARULUS)	3,17	0,966

Većina ispitanika iskazuje vrlo visoku (7) i visoku (14) razinu zadovoljstva doktorskim studijem. Njih šestoro niti je zadovoljno niti nezadovoljno, dok samo troje ispitanika iskazuje nisku razinu zadovoljstva studijem Humanističke znanosti (Grafički prikaz 7). U skladu s tim nalazima, čak 25 ispitanika ponovno bi upisalo isti studij kada bi mogli „vratiti vrijeme“. Troje bi ipak studiralo na drugom fakultetu, a jedan polaznik uopće ne bi upisao doktorski studij s obzirom na dosadašnja iskustva. *Rezultati upućuju na prihvaćanje pete istraživačke hipoteze (H₅).*

Grafički prikaz 7: Razina zadovoljstva doktorskim studijem (f)

Konačno, ispitanike se propitalo o koristima koje imaju od dosadašnjeg pohađanja doktorskog studija. Korištena je Likertova ljestvica od pet stupnjeva (1 – nimalo; 5 – izuzetno). Prilikom interpretacije odgovora treba uzeti u obzir dvije činjenice – kako je većinom riječ o studentima drugog semestra, kao i učestalo shvaćanje završavanja doktorskog studija kao ulaznice u akademski svijet. Stoga, koristi od takvog studiranja mogu nastupati postupno i naknadno. Relativno su povoljno ocijenjeni osposobljenost za znanstveno-istraživački rad ($M=3,66$; $SD=0,857$) i znanstvena produkcija ($M=3,48$; $SD=1,022$). Niže su vrijednosti utvrđene kada je riječ o koristima poput znanstveno-istraživačke suradnje s uvaženim znanstvenicima ($M=3,28$; $SD=1,251$), društvenog ugleda ($M=2,59$; $SD=1,211$), povoljnijih mogućnosti zapošljavanja ($M=2,38$; $SD=1,293$) i boljih uvjeta radnog mjesta ($M=2,28$; $SD=1,386$).

6. Zaključak

Osnovni cilj istraživanja bio je istražiti stavove studenata Filozofskog fakulteta u Splitu vezane za upis na doktorske studije. Na temelju završnog rada, mogu se donijeti sljedeći zaključci: postindustrijsko društvo, informacijsko društvo i društvo znanja obilježeni su ubrzanim tehnološkim razvojem i naglaskom na znanju kao ključnom resursu. U takvom društvu inovacije postaju temeljni stup napretka. Upis na poslijediplomske studije igra značajnu ulogu u formiranju pojedinca i može doprinijeti zajednici kroz razvoj novih znanja i vještina. Iako je Hrvatska učinila značajne korake prema društvu znanja, i dalje postoje izazovi koji usporavaju taj proces.

Doktorski studiji u Hrvatskoj sve su važniji za stvaranje stručnjaka koji mogu pridonijeti rješavanju složenih društvenih problema. Međutim, kako bi se postigao značajniji pomak prema društvu znanja, potrebno je dodatno ulagati u kvalitetu obrazovanja i stvoriti povoljnije uvjete za razvoj doktoranada. U Hrvatskoj je potrebno poboljšati pristup informacijama, usavršiti programe i omogućiti bolje uvjete za istraživački rad. Pritom je važno osigurati da se studenti educiraju u skladu s najnovijim svjetskim trendovima.

Motivacija za upis na doktorske studije često uključuje želju za profesionalnim napredovanjem, akademskim razvojem i znanstveno-istraživačkom osposobljenošću. Studenti na doktorske studije gledaju kao priliku za stručno osposobljavanje te razvoj kompetencija, ali i kanal mobilnosti prema bolje plaćenim i sigurnijim poslovima. Važno je prepoznati prepreke kako bi se osigurao kontinuirani interes za upis na doktorske studije. Prema rezultatima, trebalo bi poticati razvoj boljeg sustava stipendiranja i informiranja o prednostima i rizicima koje nose doktorski studiji kako bi zainteresiranima bilo lakše donijeti odluku o upisu.

Doktorski studiji ključ su napretka društva znanja. Razumijevanje prednosti i rizika njihovog pohađanja može pomoći institucijama da razviju strategije koje će povećati ne samo interes, nego i iskustva te uspješnost studenata. U konačnici, poticanje razvoja doktorskih studija na svim razinama (organizacijska, sustav znanosti i visokog obrazovanja, politika itd.) znači ulaganje u budućnost društva temeljenog na znanju.

7. Literatura

1. Alfirević, N.; Relja, R.; Popović, T. (2016). Razvojne perspektive društva i školstvo. U: Krce Miočić, B.; Pavičić, J.; Alfirević, N.; Najev Čačija, Lj. (ur.). *Upravljanje odgojno-obrazovnim ustanovama: menadžment i marketing u školama* (str. 11-34). Zadar: Sveučilište u Zadru.
2. AZVO (2020). *Pregled reakreditacije doktorskih studija u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Agencija za znanost i visoko obrazovanje.
3. Barić, V.; Jeleč Raguž, M. (2010). Hrvatska na putu prema društvu znanja. *Poslovna izvrsnost*, 4(2): 57-76.
4. Čavar, T. (2022). *Što nas cyberpunk može naučiti o teoriji informacijskog društva* (Diplomski rad). Zagreb: Filozofski fakultet.
5. DZS (2021). *Hrvatska u brojkama*. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.
6. Gutović, T. (2023). *Utjecaj društvenog kapitala i lokalnog gospodarskog konteksta na poduzetničke namjere studenata* (Doktorski rad). Zagreb: Filozofski fakultet.
7. Kišjuhas, A. (2020). Čemu doktorat? UNIVERSITAS. (<https://www.universitas-portal.hr/cemu-doktorat/>)
8. Koludrović, M.; Reić-Ercegovac, I. (2015). Akademska motivacija u kontekstu teorije samoodređenja u inicijalnom obrazovanju budućih odgojitelja, učitelja i nastavnika. *Croatian Journal of Education*, 17(1): 25-36.
9. Mirat, M. (2023). *Put Hrvatske prema društvu znanja – dosadašnja iskustva i buduće perspektive* (Diplomski rad). Zagreb: Filozofski fakultet.
10. Peračković, K. (2016). Društvena uloga znanstvenika danas. Znanstvenik kao homo economicus i homo sociologicus versus homo academicus universalis. *Filozofska istraživanja*, 36(3): 581-593.
11. Peračković, K. (2010). *(Za)što raditi u postindustrijskom društvu?: Promjene u društvenoj podjeli rada na početku 21. stoljeća*. Zagreb: Alinea.

12. Perkov, I. (2024). Doktorske stranputice i (post)doktorski sindrom: prilog raspravi o mentalnom zdravlju doktoranada i mladih doktora znanosti. U: Kožić, S.; Janeš, L. (ur.). *Filozofija, bioetika i mentalno zdravlje* (str. 15-27). Zagreb: Centar za bioetiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti.
13. Popović, T.; Relja, R.; Gutović, T. (2023). The Internationalization of Science and the Position of Croatian Language: A Bibliometric Analysis of Selected Sociology and Philology Journals. *The International Journal of Interdisciplinary Educational Studies*, 19(1): 67–90.
14. Relja, R.; Tomić, V.; Popović, T. (2011). Odnos prema radu i očekivanja od zaposlenja studenata splitskog Sveučilišta. U: Šundalić, A.; Zmaić, T.; Sudarić, T. (ur.). *Gospodarske i kulturne odrednice regionalnog identiteta* (str. 191-205). Osijek: Ekonomski fakultet.
15. Rudakov, V.; Yudkevich, M. (2021). Doctoral Education: Global Perspectives. *International Higher Education*, 105: 23-24.
16. Rukavina, M. (2017). *Društvo znanja* (Završni rad). Rijeka: Filozofski fakultet.
17. Sarrico, C. S. (2022). The expansion of doctoral education and the changing nature and purpose of the doctorate. *Higher Education*, 84: 1299-1315.
18. Skakni, I. (2018). Reasons, motives and motivations for completing a PhD: A typology of doctoral studies as a quest. *Studies in Graduate and Postdoctoral Education*, 9(2): 197–212.
19. Šundalić, A. (2012). Između društva rada i društva znanja. *Media, culture and public relations*, 3(2): 120-130.
20. Švarc, J.; Čengić, D.; Poljanec-Borić, S.; Lažnjak, J. (2019). Znanstvenici o reformama znanosti iz 2013. *Politička misao*, 56(1): 7–38.
21. Taylor, S. (2023). The changing landscape of doctoral education: A framework for analysis and introduction to the special issue. *Innovations in Education and Teaching International*, 60(5): 606–622.
22. Vidinić, M. (2023). *Interes studenata Filozofskog fakulteta u Rijeci za upis na doktorski studij*. Rijeka: Filozofski fakultet.

23. Quien, M. (2019). *Ljudski kapital u školama i društvo znanja u Hrvatskoj* (Doktorski rad). Zagreb: Filozofski fakultet.
24. Zumeta, W. (1982). Doctoral programs and the labor market, or how should we respond to the “PhD glut”? *Higher Education*, 11: 321–343

8. Metodološka arhiva (anketni upitnici)

Poštovana/-i,

pozivamo Vas na sudjelovanje u anketnom istraživanju kojim se ispituju stavovi studenata Filozofskog fakulteta u Splitu o perspektivama upisa na poslijediplomske (doktorske) studije. Istraživanje se provodi u svrhu realizacije završnog rada pri Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Splitu. Za ispunjavanje upitnika potrebno je izdvojiti do deset minuta. Vaše je sudjelovanje anonimno i bit će korišteni isključivo zbirni rezultati. Molimo Vas za otvorenost i iskrenost. Zahvaljujemo na sudjelovanju!

1. Kojeg ste spola?

1. ženski
2. muški
3. ne želim se izjasniti
4. ostalo: _____

2. Vaša dob?

3. Koliki su mjesečni prihodi Vašeg kućanstva?

1. do 1000 eura
2. od 1000 do 1500 eura
3. od 1500 do 2000 eura
4. od 2000 do 2500 eura
5. od 2500 do 3000 eura
6. preko 3000 eura

4. Koju vrstu studija trenutno pohađate na Filozofskom fakultetu u Splitu?

1. preddiplomski studij
2. diplomski studij
3. integrirani preddiplomski i diplomski studij

5. Koji je Vaš studijski smjer (grupa):

6. Koliki je približno Vaš dosadašnji prosjek ocjena na studiju kojeg trenutno pohađate?

1. 2,00
2. 2,50
3. 3,00
4. 3,50
5. 4,00
6. 4,50
7. 5,00

7. Ako ste student/-ica preddiplomskog studija, što namjeravate po njegovom završetku vezano za daljnje školovanje?

1. nastaviti studirati na istom fakultetu (diplomski studij)
2. nastaviti studirati na drugom fakultetu (diplomski studij)

3. nastaviti studirati izvan Hrvatske

4. ne znam/ne mogu procijeniti
5. nemam namjeru nastaviti studiranje
6. nisam student/-ica preddiplomskog studija

8. Namjeravate li upisati doktorski studij?

1. da, planiram ga upisati nedugo nakon završetka diplomskog studija
2. da, po završetku diplomskog studija, ali jedino ako dobijem sufinanciranje (npr. stipendija i sl.)
3. ne znam, možda nekada u budućnosti
4. nemam namjeru upisati doktorski studij

9. Jeste li donijeli odluku o konkretnoj ustanovi i studijskom programu ako namjeravate upisati doktorski studij?

1. da, znam gdje namjeravam upisati studij
2. da, uglavnom
3. ne, premišljam se između više opcija
4. nisam još razmišljao/-la o konkretnom studijskom programu (ustanovi)
5. nemam namjeru upisati doktorski studij

10. Kako biste ocijenili razinu vlastite informiranosti o doktorskim studijima koji Vas interesiraju?

1. vrlo niska
2. niska
3. ni visoka niti niska
4. visoka
5. vrlo visoka
6. nisam se informirao/-la o doktorskim studijima

11. Na koji se način informirate o doktorskim studijima? (zaokružite jedan ili više odgovora)

1. mrežne stranice institucija
2. info dani
3. sveučilišne novine
4. društvene mreže
5. prijatelji, poznanici i sl.
6. referada dokorskog studija
7. nisam se informirao/-la o doktorskim studijima
8. ostalo: _____

12. Budete li pohađali doktorski studij u budućnosti, koliko su važni sljedeći čimbenici za donošenje takve odluke?	Potpuno nevažno (1)	Nevažno (2)	Niti važno niti nevažno (3)	Važno (4)	Vrlo važno (5)
usavršavanje u znanstveno-istraživačkom smislu					
kvaliteta odabranog studijskog programa					
zanimljivost i dinamičnost znanstveno-istraživačkog rada					
veće mogućnosti ostvarivanja sigurnog zaposlenja					
veće mogućnosti ostvarivanja dobro plaćenog zaposlenja					
mogućnost ostvarivanja zakonski definiranog dodatka na plaću u javnom sektoru za postignuti stupanj doktora/-ice znanosti					
mogućnosti znatne slobode u radu (vođenje projekata, timova, kolegija na fakultetu i sl.)					
veća vjerojatnost izbora na rukovodeće poslove (funkcije)					
veća mogućnost dobivanja dinamičnih i zanimljivih poslova					
prilika za realizaciju karijere na fakultetu/istraživačkom institutu					
visoki društveni status kojeg donosi titula doktora/-ice znanosti (dr. sc.)					

13. Prema Vašem mišljenju, koliko su važne sljedeće prepreke za upis na doktorske studije u Hrvatskoj?	Potpuno nevažno (1)	Nevažno (2)	Niti važno niti nevažno (3)	Važno (5)	Vrlo važno (5)
zahtjevni uvjeti (kriteriji) upisa na studije					
cijena/troškovi studija					
slaba mogućnost pronalaženja izvora financiranja studija					
dostupnost željenih doktorskih programa u blizini mjesta življenja					
dugotrajnost doktorskih studija (minimalno 3 godine)					
količina posvećenosti i vremena kojeg zahtijevaju doktorski studiji					
osjećaj nedovoljne kompetentnosti ljudi za pohađanje doktorskih studija					
nedostatak karijernih perspektiva nakon završetka studija					
nedostatak potrebnih informacija za donošenje odluke					

Poštovana/-i,

pozivamo Vas na sudjelovanje u anketnom istraživanju kojim se ispituju stavovi studenata Filozofskog fakulteta u Splitu o studiranju na poslijediplomskom (doktorskom) studiju. Istraživanje se provodi u svrhu realizacije završnog rada na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Splitu. Za ispunjavanje upitnika potrebno je izdvojiti do deset minuta. Vaše je sudjelovanje anonimno i bit će korišteni isključivo zbirni rezultati. Molimo Vas za otvorenost i iskrenost. Zahvaljujemo na sudjelovanju!

1. Spol:

1. muški
2. ženski
3. ne želim se izjasniti

2. Dob (godine):

3. Mjesto prebivališta:

4. Jeste li zaposleni?

1. da, tijekom cijele godine
2. da, tijekom turističke sezone
3. da, povremeno
4. ne, ali tražim posao
5. ne niti tražim posao

5. Jeste li zaposleni u struci?

1. da
2. ne, radim različit posao u odnosu na obrazovanje
3. nisam zaposlen/-a

6. Koji ste diplomski studij završili (program)?

7. Naziv ustanove u kojoj ste završili diplomski studij?

8. Koje ste godine upisali doktorski studij na Filozofskom fakultetu u Splitu?

1. 2015. ili ranije
2. 2016.
3. 2017.
4. 2018.
5. 2019.
6. 2020.
7. 2021.
8. 2022.
9. 2023.

9. Koji semestar dokorskog studija pohađate trenutno?

1. prvi
2. drugi
3. treći
4. četvrti
5. peti
6. šesti

10. Jeste li primali stipendiju tijekom dokorskog studija?

1. da, na temelju izvrsnog uspjeha
2. da, na temelju otežane socioekonomske situacije
3. da, na temelju nekog drugog kriterija

11. Jeste li sve semestre upisivali u roku, odnosno bez ponavljanja?

1. da
2. ne

12. Ako ste ponavljali semestre, procijenite koliku su važnost imali sljedeći čimbenici u tom smislu? (pri čemu je 1 – nevažno, 2. niti važno niti nevažno, 3. važno)

	1	2	3
1. zahtjevnost studijskih obveza			
2. mnoštvo privatnih obveza (obitelj, rodbina, prijatelji i sl.)			
3. zaposlenje koje nema veze s doktorskim studijem			
4. nedovoljno kvalitetna komunikacija s mentorom/-icom (usmjeravanje, monitoring i sl.)			
5. nedovoljno učestala komunikacija s mentorom/-icom			
6. zdravstveni razlozi			
7. visoka cijena/troškovi studija			
8. nedovoljan osobni angažman (zalaganje)			

13. Postoje li neki drugi čimbenici koje smatrate osobno važnima u kontekstu prethodnog pitanja? (ukratko pojasnite)

14. Kolika je bila razina Vaše informiranosti o doktorskom studiju kojeg pohađate prilikom odluke o upisu (predmeti, obveze, nastavnici i sl.)?

1. vrlo niska
2. niska
3. niti visoka niti niska
4. visoka
5. vrlo visoka

15. Koliko su Vam sljedeći čimbenici bili važni prilikom upisivanja dokorskog studija na Filozofskom fakultetu u Splitu?

	<i>Potpuno nevažno (1)</i>	<i>Nevažno (2)</i>	<i>Niti važno niti nevažno (3)</i>	<i>Važno (4)</i>	<i>Vrlo važno (5)</i>
1. kvaliteta studijskog programa					
2. kvalitetno nastavno osoblje					
3. zanimljivi kolegiji					
4. prihvatljivi troškovi studija					
5. blizina mjesta stanovanja					
6. usavršavanje u znanstvenom smislu					
7. veća mogućnost zapošljavanja na fakultetu/institutu					
8. veće mogućnosti sigurnog zaposlenja					
9. veće mogućnosti dobro plaćenog zaposlenja					
10. veće mogućnosti slobode u radu (projekti, nastava i sl.)					
11. veća vjerojatnost izbora na rukovodeće poslove (funkcije)					
12. društveni ugled kojeg donosi titula doktora/-ice znanosti					
13. dobre preporuke studija (prijatelji, bivši studenti i dr.)					
14. povoljne mogućnosti stipendiranja (zaklada MARULUS)					

16. Jeste li pokrenuli postupak odobravanja teme Vašeg dokorskog rada?

1. da
2. ne

17. Je li tema Vašeg dokorskog rada odobrena od strane nadležnih tijela?

1. da
2. ne

18. Koliko ste općenito zadovoljni studijem „Humanističke znanosti“ pri Filozofskom fakultetu u Splitu?

1. potpuno nezadovoljan/-na
2. nezadovoljan/-na
3. niti sam zadovoljan/-na niti sam nezadovoljan/-na
4. zadovoljan/-na
5. potpuno zadovoljan/-na

19. Molimo Vas pojasnite ukratko Vaš prethodni odgovor.

20. Biste li ponovno odabrali isti studijski program kada bi mogli „vratiti vrijeme“?

1. da, zadovoljan/-na sam studijem kojeg pohađam
2. ne, studirao/-la bih na drugom fakultetu
3. ne bih uopće upisao/-la doktorski studij s obzirom na iskustva koja imam sada

21. Koliko je dosadašnje studiranje na doktorskom studiju doprinijelo sljedećim čimbenicima u Vašem životu?

	<i>Nimalo (1)</i>	<i>Malo (2)</i>	<i>Umjereno (3)</i>	<i>Mnogo (4)</i>	<i>Izuzetno (5)</i>
1. osposobljenost za znanstveno-istraživački rad					
2. povoljnije mogućnosti zapošljavanja					
3. bolji uvjeti radnog mjesta (npr. plaća, samostalnost i sl.)					
4. znanstvena produkcija (publiciranje radova, konferencije i sl.)					
5. znanstveno-istraživačka suradnja s uvažanim znanstvenicima					
6. društveni ugled					

Sažetak

U radu su analizirani stavovi studenata Filozofskog fakulteta u Splitu prema pohađanju poslijediplomskih (doktorskih) studija. Istraživanje je provedeno tijekom lipnja 2024. godine metodom online ankete, a obuhvatilo je perspektive studenata preddiplomskih i diplomskih studija te doktoranada. Rezultati pružaju uvide u privlačne čimbenike i prepreke koje studenti pretpostavljaju i doživljavaju prilikom daljnjeg obrazovanja. Značajan broj ispitanika pokazuje ambiciju za nastavkom školovanja na doktorskoj razini (25 %), a većina njih ne isključuje takvu mogućnost nekada u budućnosti (55,1 %). Glavni privlačni čimbenici su intrinzične i ekstrinzične prirode, poput želje za stjecanjem znanja i istraživačkih vještina, ali i bolje plaćenog te sigurnijeg radnog mjesta. Unatoč afirmativnim stavovima prema nastavku školovanja, ispitanici uviđaju ozbiljne prepreke kao što su financiranje dokorskog studija i količina posvećenosti koju zahtijevaju takvi studiji. Zanimljivo, privlačni čimbenici slični su bez obzira na kategoriju studenata obuhvaćenih uzorkom. Većina doktoranda Filozofskog fakulteta u Splitu zadovoljna je studijem kojeg pohađaju. Rezultati ukazuju na potrebu za boljom promocijom doktorskih studija koji mogu biti od ključne važnosti za izgradnju karijere, kao i dodatnom podrškom studentima u vidu informacija o mogućnostima financiranja.

Ključne riječi: doktorski studiji, znanost, društvo znanja, studenti, Hrvatska

Abstract

The paper analyzes the attitudes of students from the Faculty of Humanities and Social Sciences in Split towards attending postgraduate (doctoral) studies. The research was conducted in June 2024 using an online survey, and it included the perspectives of undergraduate and graduate students as well as doctoral students. The results provide insights into the attractive factors and barriers students assume and experience when considering further education. A significant number of respondents express ambition to continue their education at the doctoral level (25%), while most do not rule out this possibility in the future (55.1%). The main attractive factors are of intrinsic and extrinsic nature, such as the desire to acquire knowledge and research skills, as well as the prospect of better-paid and more secure employment. Despite affirmative attitudes towards continuing education, respondents recognize serious obstacles, such as funding for doctoral studies and the level of commitment these studies require. Interestingly, the attractive factors are similar regardless of the student category included in the sample. Most doctoral students at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Split are satisfied with the studies they are attending. The results highlight the need for better promotion of doctoral studies, which can be crucial for career development, as well as additional support for students in the form of information about funding opportunities.

Keywords: doctoral studies, science, knowledge society, students, Croatia

Bilješke o autorici

DORIS ZEC, rođena je 27. svibnja 2002. godine u Splitu. U Kaštel Lukšiću završava osnovnu školu, a zatim upisuje Srednju strukovnu školu Braća Radić u Kaštel Štafiliću, smjer tehničar nutricionist. Od 2021. godine redovna je studentica Filozofskog fakulteta u Splitu na Odsjeku za sociologiju.

E-mail: dzec@ffst.hr

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: DORIS ŽEC

Naslov rada: ANALIZA STANJA I PERSPEKTIVA UDIŠA U

POSUJEDIPLOMSKE STUDIJE: STAVOVI STUDENATA FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

Znanstveno područje i polje: DRUŠTVENE ZNANOSTI, SOCIOLOGIJA

Vrsta rada: ZAVRŠNI RAD

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

DR. SC. TONI PROVIĆ

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

PROF. DR. SC. KENATA KEJJA

DR. SC. TEA ČUČIĆ

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 23. 09. 2024

Potpis studenta/studentice: 

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja DORIS ZEC, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce SOCIJLOGIJE, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 23.09.2024

Potpis

